АВАНГАРД

журнал української молоді на еміґрації

ІЗ ЗМІСТУ

Т. Г. Шевченко
Великий Льох (уривок).
„Будьте готові на кожний Її поклик"
(Звернення Воюючої України).

Орест Черняк:
Срібна Земля в вогні.
Срібна Україна (вірш)

Проф. Г. Ващенко:
Ідеологічні засади Спілки Української Молоді.
Резолюції IV-го Конґресу Спілки Української Молоді.
Окремі Постанови Конґресу СУМ-у.

В. Леник:
На шляху до Золотоверхого.

Ростислав Сидик:
Слово до молоді.

Проф. П. Курінний:
Місто Гумань (Містами України).

Проф. М. Ломацький:
Українська культура

М. Багатюк:
Месопотамія — колиска людської культури.
Духові течії в країнах Ісляму.

П. Кізко:
Наука (нарис).

В. Білик:
Слово до друга після бою.

С. Любомирський:
Варіянт стихії.

Яр. Мандюкова:
Як врятувався князенко Володимир.

В. Сірко:
Їхня парада (Оповідання).
З сумівського життя.
Музика **І. Зайця.**
Слова **В. А. Ш.:**
Сумівський Марш на Чужині.

Рік IV **Березень — Квітень 1952** **ч. 2 (24)**

АВАНҐАРД

ВИХОДИТЬ РАЗ НА 2 МІСЯЦЯ

„Avangard" Journal of the Ukrainian Youth.

Видають Центральний Комітет і Крайовий Комітет СУМ-у у Великій Британії

Редагує Колегія

Адреса редакції й адміністрації

Ukrainian Youth Association
49, Linden Gardens, Notting Hill Gate
London W. 2., England

Заступники:

Австрія:
Gulytsch Iwan, DP-Siedlung Hellbrunn, Salzburg, Oesterreich.

Австралія:
Hrabyk Zenowij, 24, Glenview, Paddington N.S.W., Australia.

Англія:
Ukrain. Youth Ass'n, 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate, London W. 2., England.

Арґентіна:
Holynskij Osyp, Calle Sinclair 2966, Buenos Aires, Argentina.

Бельгія:
Union de la Jeunesse Ukrainienne, 72. Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Бразілія:
Galat Volodymyr, Rua Martim Alfonso 381, Curitiba - Parana. Brasil.

Венесуеля:
Jurij Pryjmak-Vashchenko, El Valle - Co'e Ueb C. Delgado Chalbeaud Vereda 67, Casa 13, Caracas. Venezuela.

США:
Ukr.-Amerik. Youth Ass'n. P.O. Box 211 Cooper St. New York 3, N.Y., U.S.A.

Канада:
Ukr. Youth Association, 140, Bathurst Str., Toronto, Ont., Canada.

Німеччина:
Ukrainischer Jugendverein, Muenchen 2, Dachauer Strasse 9/II. Germany.

Параґвай:
Ing. Kuszczynskyj Antin, Casilla de Correo 1. Carmen del Parana. Paraguay.

Туніс:
Kaspryk Roman. Ain Draham, Boite Postale 15. Tunisie-Afrique.

Франція:
Bunj Theodor, 28, rue de Montholon, Paris 9., France.

Швеція:
Mr. J. Butko, Piltgrand 8, Spanga, Stockholm, Sweden

Шановні Громадяни!

Розсіяна по цілому світі українська молодь, яка працює по копальнях, фабриках, фармах, лісах, молодь, яку життя примусило перервати високошкільні студії або навіть не дозволило розпочати, і яка не покинула мрій про студії, може здійснити свої мрії в ІНСТИТУТІ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ дає цій молоді високу освіту і задовольняє її потяг до знання насиченого українським духом та рідною культурою, з тим що, коли прийде пора й повернемося на Батьківщину, вона стала справжнім співтворцем культурно-громадського життя України. ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ із своїми лекціями-скриптами загляне й до найбільш забутої, глухої місцевости, до найубогішої хатини, де б'ється українське серце.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ шукає відгуку і в тих щасливців, що їм доля дозволила вчитись в чужинецьких високих школах. Там вони навчаться багато доброго, але зв'язок з українською духовністю на чужині може дати тільки ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ поставив собі за мету розвивати тільки українознавчі науки, яких наша молодь не може навчитися в жадній чужинецькій школі.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ є заборолом проти денаціоналізації. Такі інститути заочного навчання є у всіх державних народів, хоч у них є багато високошкільних установ. Кожна держава приділює на такі інститути великі гроші. А ми — народ без держави на еміґрації. Про розвиток нашого ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ може подбати тільки наше громадянство, бо помочі не маємо ні від кого. Тому звертаємося до Шановних Громадян із закликом ширити ідею ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ і приєднувати студентів. При високому числі студентів не треба буде шукати за допомогою і ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ зможе розвиватися та ширити український дух і українську культуру.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

при

Укр. Вільнім Університеті

UKRAINE

in Vergangenheit und Gegenwart

Muenchen-Rumfordstrasse 41

Jahresabonnement $ 2.: einschl. Porto

Українці! Читайте й поширюйте одинокий український журнал у німецькій мові.

ВІД РЕДАКЦІЇ

В попередньому числі „Аванґарду" з техничних причин стаття про Григорія Чупринку не була вміщена. Автора В. Ш. проф. В. Державина перепрошуємо.

1814 р.

1861 р.

В 91 РОКОВИНИ СМЕРТИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

З „Великого Льоху"

...„От за що мене, сестрички,
І в рай не пускають!"

ДРУГА ДУША

„А мене, мої сестрички,
За те не впустили,
Що цареві московському
Коня напоїла
В Батурині, як він їхав
В Москву із Полтави.
Я була ще недолітком,
Як Батурин славний
Москва вночі запалила,
Чечеля убила,
І малого і старого
В Сейму потопила.
Я між трупами валялась
У самих палатах
Мазепиних.... Коло мене
І сестра і мати
Зарізані, обнявшися,
Зо мною лежали.
І насилу то, насилу
Мене одірвали
Од матері неживої.
Що вже я просила
Московського капітана,
Щоб і мене вбили!
Ні, не вбили, а пустили
Москалям на грище!
Насилу я сховалася
На тім пожарищі!
Одна тільки й осталася
В Батурині хата!
І в тій хаті поставили
Царя ночувати,
Як вертавсь із-під Полтави.
А я йшла з водою
До хатини... а він мені

Махає рукою:
Каже коня напоїти.
А я й напоїла!...
Я не знала, що я тяжко,
Тяжко согрішила!
Ледве я дійшла до хати,
На порозі впала.
А назавтра, як цар вийшов —
Мене поховала
Та бабуся, що осталась
На тій пожарині,
Та ще й мене привітала
В безверхій хатині.
А назавтра й вона вмерла
Й зотліла в хаті,
Бо нікому в Батурині
Було поховати.
Уже й хату розкидали,
І сволок з словами
На угілля попалили!....
А я над ярами
І степами козацькими
І досі літаю!
А за що мене карають,
Я й сама не знаю.
Мабуть за те, що всякому
Служила, годила...
Що цареві московському
Коня напоїла!...

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

1907 р.

1950 р.

В другу річницю геройської смерти
генерала-хорунжого РОМАНА ШУХЕВИЧА-ЧУПРИНКИ
головного командира УПА

БУДЬТЕ ГОТОВІ НА КОЖНИЙ ЇЇ ПОКЛИК!

Українська Молоде!

Ти на еміґрації мусиш піти в аванґарді визвольної боротьби, як в ньому йде молодь на Землях. Ти мусиш цілком віддати себе інтересам Воюючої України і бути готовою на кожний Її поклик, щоб стати поруч своїх друзів, що із зброєю в руках борються за визволення народу, за щастя, радість і творчу працю української молоді в українській державі. Ти мусиш бути високо організованою і активною, мусиш постійно сталити свою ідейність та невпинно підносити свій рівень загального і фахового знання та політичної виробленості. Своє перебування серед інших народів широко використати для того, щоб навчитися всього, що в них доброго і корисного, щоб засвоїти собі їхній досвід праці у всіх галузях життя і державного будівництва. Але пильно зберігай себе перед розкладовими впливами, які розхитували б твою ідейність та підривали моральну стійкість.

Перед Тобою, українська молоде, як і перед цілою нашою українською еміґрацією, стоїть завдання зазнайомлювати чужинців про визвольну боротьбу українського народу. Роби це при кожній нагоді і всіма засобами. Використовуй для цього свої особисті знайомства, зв'язки з молодіжними організаціями інших народів і міжнародніми організаціями молоді. Запалюй молодь усіх народів на боротьбу большевизму. Вона найскорше зрозуміє Тебе, бо кожна молодь найживіше обурюється на неправду і насильство і завжди готова боротися проти них.

(Із Звернення Воюючої України до всієї української еміґрації).

В 13 роковини проголошення самостійности Карпатської України

ОРЕСТ ЧЕРНЯК

СРІБНА ЗЕМЛЯ В ВОГНІ

„Ми поляжем, щоб славу, і волю, і честь,
Рідний Краю, здобути Тобі!".

Маленьке гірське село, мов ластів'яче гніздо, притулене до схилів зелених Карпат. Між хатами неначе сторож стоїть дерев'яна церковця з дзвіницею. В долині срібним паском в'ється Тиса. На крилах вітру лунає голос малого дзвону, що вчора ще голосив славу — радість, а сьогодні кличе синів Срібної Землі до бою. Наступає ворог, щоб удушити Правду, щоб в кайдани закувати свободолюбний нарід за Карпатами. „Ранений брат", що прожив століття в чужім ярмі, попробував кілька разів звільнитись. Жертвувались найкращі сини народу на вівтарі Свободи.

* * *

15. березня 1939 року, в Хусті, Сойм Карпатської України виповнив бажання народу та проголосив-затвердив самостійність Карпатської України, вибравши Президентом „Батька" Срібної Землі, о. Августина Волошина. Політичні лихварі, яким українська справа й самостійність українського народу була небажана, вирішили пожертвувати Карпатську Україну, заради особистої користи. Добре озброєна армія окупантів перервала кордони молодої держави. Діти Зелених Карпат вирішили вступати в сліди своїх предків та боронити волю й честь. Перед селом Велика Копаня, на широкій долині, що носить назву „Красне Поле", розташувались різні формації мадярської армії. Тяжкі танки та гармати закривали піхоту, яка була доповнена спеціяльними відділами польової жандармерії. Проти них, в наскоро викопаних стрілецьких ямах, слабо озброєні вояки Карпатської Січі очікували на атаки ворога. Карпатська Україна не мала змоги й часу утворити реґулярну армію, а була примушена вступити в бій майже з голими руками. Тяжкі темносірі хмари вкривали верхи Карпат, що тонули в мряці. Безупинно гуділа тяжка зброя мадярської армії, підготовляючи наступ. Танки в стрілецькій лінії підсувались ближче. Січовики з легкою зброєю холоднокровно дивились смерті у вічі. Були це юнаки різних річників. Деякі — ще діти, інші — сивоволосі старці. Затихли гармати, а ясножовта ракета розпочала сконцентровану ворожу атаку. Загуділи мотори. На дике „ура!" наступаючої мадярської піхоти січовики відповіли гаслом „Слава!". Затріскотіли ручні ґранати та міномети. Защекотіли кулемети січовиків... Декілька годин трива нерівний бій. Матеріяльна перевага послабила ряди оборонців. Праве крило мадярів змагалось загнати в Тису відступаючих січовиків. На лівомі крилі розгорівся рукопашний бій. Кровавились студенти із Севлюша... Ворог дорого мусів заплатити за кожну п'ядь окупованої землі... Хуст, Тересва, Бичків, Рахів, Ясіня — стали кривавими етапами бототьби за ідею. Кожний чесний син Карпатської України віддав свою щиру жертву на вівтар рідної батьківщини. Святою кров'ю героїв пишеться історія Карпатської України... Переміг ворог, але не вдалось йому вбити в серцях дітей Зелених Карпат тугу за Волею та любов до Рідної Землі. Герої на Красному Полі, біля Великої Копані, запалили гасло боротьби! Прийде час... Розірвуться кайдани... Сонце Свободи засяє над Срібною Землею в нашій Соборній Самостійній Україні. Ми, порозкидані по цілому світі сини Зелених Карпат, що примушені мандрувати скитальським шляхом, повернемось до свого рідного краю, щоб поклонитись перед могилами наших безсмертних героїв. А нині посилаємо Вам привітання наших страждаючих душ...

„Спіть, хлопці, спіть, про Волю України сніть"...

Т. ТРЕПАТА

СРІБНА КРАЇНА

Я знаю країну, де тім'ями гір
простори склепіння підперли,
шнурком де спливає з палаючих зір
струмок мерехтливий, мов перли...

Як бузьки верталися, топився вже сніг,
струмились струмочки невпинно,
в ту мить перекрочив високий поріг
твій син, незабута Країно!

Сьогодні ж летять в ту країну рої
думок, що доспілі, мов колос,
а в серці моєму бренять все Її
і мова, і пісня, і голос.

У Відні далекім, в Берліні чужім,
в ідильї старій — Ганновері,
я мріяв про Ужгород, я мрію про дім,
про пам'ять героїв, що вмерли.

Населення слухає проголошення самостійности Карпатської України 15.3.1939 р.

Проф. Г. ВАЩЕНКО

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ *)

Всяка громадська, партійна або ідеологічна організація може бути тривкою й розвиватися, коли вона має міцні основи й виникає не випадково, а в силу певних історичних обставин. Навпаки, організації, що не мають тривких засад, що виникають випадково, в наслідок особистих амбіцій окремих людей або якихось інших несутєвих мотивів, не мають перспектив на розвиток: вони або швидко розпадаються, або животіють.

Спілка Української Молоді виникла не випадково, а в силу історичних обставин життя українського народу й має, як свою основу, високі ідеологічні засади. Утворився СУМ 1925 року і був органічно зв'язаний із Спілкою Визволення України. Обидві вони виникли з метою боротись за Українську Самостійну Державу, за її право розвивати свою національну культуру, плекати свою віру, свої традиції.

В цій боротьбі одне покоління борців, виконавши свої обов'язки перед Батьківщиною, відходить у вічність, а на зміну йому будуть приходити молодші покоління.

СУМ на еміґрації — це покоління молодих українських патріотів, що продовжують вікову боротьбу за політичну й культурну самостійність українського народу. Гасло її те саме, що й сотні років тому, коли наш нарід боровся ще з турками, татарами і поляками. Це є „Бог і Батьківщина". Змінились форми боротьби, змінилися і часткові завдання її, але основа залишається та ж сама. Подібно до того, як сотні років тому, наші предки, вояки часів Володимира Мономаха з ім'ям Христа на устах боролися з половцями, а в XIV-XVII сторіччях запоріжці боролися з татарами, турками і поляками, так і тепер наша молодь з Його ім'ям на устах має боротись за свою Батьківщину з найбільшими і найлютішими ворогами її — большевиками. Як і тоді, наші предки, борючись за свою Батьківщину, разом із тим боролись і за цілу Европу, так і тепер наша молодь, борючись із всесвітнім большевизмом, разом із тим бореться за цілий демократичний світ.

Ім'я Бога мусить бути в нашої молоді не тільки на устах, а й у серці й думці, бо визнання Христа лише на словах мало що важить. Молодь насамперед мусить мати тверду віру в Бога і християнський світогляд. Можуть сказати, що християнство є релігія любові й тому виключає боротьбу, а тим більше боротьбу збройну. На таких засадах стояв, до речі, Лев Толстой. На них стояли і деякі сектанти. Толстой, неправильно тлумачив слова Євангелії: „Не протився злу", заперечує війну й військо, суди, поліцію, податки і т. ін. Але розуміння Толстим Євангелії неправильне. Христос не проповідував пасивного ставлення до зла. Він Сам бичем вигнав із храму тих, що торгували в ньому й обертали дім молитви на дім торгівлі. Крім того, в Євангелії сказано: „Більшої любови ніхто не має, як той, хто душу кладе за друзів своїх". Серед святих християнської церкви є чимало вояків і між ними Юрій Переможець, що є патроном української церкви. З християнського погляду треба відрізняти війни напасницькі, що провадяться з метою захоплення чужих земель і поневолення інших народів, та війни оборонні, що мають на меті оборону Батьківщини від напасника або визволення її від невільницького ярма. Коли перші з них безумовно суперечать самому духові християнства, то другі його цілком виправдує, бо це є війни із злом, насильством і неправдою. Мало того, бувають часи в історії людства, коли такі війни стають обов'язком справжніх християн. Той час саме тепер переживає людство. Уявім собі сучасну міжнародню ситуацію. Большевики шаленно готуються до третьої світової війни, творять і вишколюють багатомільйонові армії, шаленими темпами виробляють зброю, створюють щодалі нові вогнища війни, щоби послабити сили своїх супротивників, скрізь організовують п'яті колони, провадять шаленну пропаганду комунізму, організують на всьому світі страйки, саботажі, політичні заворушення.

Припустімо тепер, що ввесь демократичний світ ставиться до всього цього пасивно, сподіваючись, що війни не буде і що два світи якось погодяться між собою. Чи не опинився б тоді ввесь вільний тепер світ у руках большевиків, чи не покрилася б уся земля потоками невинної крови, чи не обернувся б тоді цілий світ на концентраційний табір, далеко страшніший за той, що існує тепер у СССР? Ось чому кожна чесна людина, а тим більше, кожний християнин мусить бути готовий покласти життя своє за святу правду, зо волю, за Батьківщину.

Чи зослаблює християнство мужність вояка, чи не робить воно військо менше боєздатним? Ні, навпаки, не тільки не зослаблює, а й навіть посилює. Про це свідчить уся історія людства. Константин Великий переміг своїх ворогів у бою завдяки мужності своїх вояків — християн. Велику мужність виявляли середньовічні лицарі, в більшості своїй пройняті христовою вірою. А особливо велику мужність на засадах віри християнської виявляли наші предки — козаки. За-

*) Цей матеріял був підготований як доповідь на IV Конґрес СУМ-у в Бельгії. З технічних причин доповідь не була виголошена. Друкуємо її тепер скорочено.

порізьке козацтво це був своєрідний військово-релігійний орден, який своєю хоробрістю в боротьбі з турками і татарами славився на цілий світ.

Вояк-християнин знає, що він бореться і жертвує життям не за скороминучі блага, а за високі ідеї Правди і Добра. Він вірить також, що коли він покладе свою голову на полі бою, його чекає як нагорода, вічне блаженство. Тому й Володимир Мономах писав у своєму „Повчанні дітям": „Смерти, діти, не бійтеся".

Але збройна боротьба — це тільки момент у житті народу, що прагне волі й самостійности. В самостійности, в нормальних умовах, життя народу, як і окремої людини, має мирний характер. Воно не менше, ніж збройна боротьба, потребує віри в Бога. Самовідданими, жертвідданими, жертвенними діячами, яких так потребує в сучасних умовах наш нарід, можуть бути лише люди принципові, високоморальні. А найціннішою основою моралі завжди була і є релігія. Зокрема — християнство. Тому наша молодь, щоб бути мужніми борцями за волю Батьківщини й добрими будівничими її, мусить виховуватись у дусі християнства. Вона має виробляти в себе суцільний християнський світогляд, не тільки засвоюювати правила християнської етики, а й практично здійснювати їх у своєму особистому й громадському житті.

Нехай прикладом у цьому для української молоді будуть вояки УПА. В найтяжчих умовах боротьби з ворогом, де на кожному кроці їх чекає смерть, вони не забувають обов'язки християнина і спільно моляться вранці і ввечері, моляться перед боєм, урочисто справляють великі свята християнські, особливо Різдво і Великдень. І це підсилює їх мужність і надає їхній боротьбі високоідейного характеру.

Непорожнім звуком в устах української молоді мусить бути і слово „Батьківщина". Можна говорити про Батьківщину, про любов до неї, а в душі й на ділі бути байдужним до неї. Є різні форми любови до Батьківщини, або патріотизму. Це насамперед стихійний, несвідомий патріотизм. Він властивий кожній людині й виробляється з молодих років. Це любов до рідної природи, до близьких людей, батьків і родичів, сусідів, любов до звичаїв свого народу, його пісні, взагалі, до його традицій. Така стихійна любов може тоді відзначатись великою силою. Українці, що до революції переселялись або були переселені на Далекий Схід і там стояли заможними людьми, часто за 10 тисяч кілометрів приїздили на Україну, щоб хоч перед смертю побачити рідну землю. Іноді на грунті такої любови до Батьківщини люди хворіють на т. зв. ностальгію (нудьга за батьківщиною).

Дуже характерним є те, що людині своє рідне часто здається кращим, ніж чуже, навіть тоді, коли воно таким не є. Так само рідній матері здаються її діти милішими й кращими, ніж чужі, хоч вони такими не були б.

На грунті стихійної любови до Батьківщини розвивається любов свідома. Але остання може мати різні форми. Це, в першу чергу, є здоровий патріотизм. Він полягає в тому, що людина любить свою батьківщину такою, якою вона є з усіма її позитивними й негативними рисами і, скільки дозволяють її сили, працює для її добробуту й слави. Українець може здавати собі справу в тому, що, наприклад, природа Італії чи Південної Франції є краща за природу України, але він хоче жити як постійний мешканець на своїй рідній землі. Він може усвідомлювати, що, напркидад, англійці чи німці з погляду стану культури перевищують українців, але це не відвертає його від народу. Навпаки, він докладає зусиль до того, щоби разом із своїми земляками піднести рівень української культури. Свідомий патріот любить мову, пісні свого народу, його звичаї, взагалі, його традиції. Він знає, як вони творилися, знає й те, що через них включається до тієї органічної цілости, що зветься нацією й об'єднує в собі покоління минулі, сучасні й майбутні. Наприклад, українець-патріот, слухаючи старовинну народню казку, а тим більше, старовинну народню пісню, ніби відчуває, що до нього промовляє наша давня давнина. Він глибоко відчуває красу пісні, відчуває так, як цього може відчувати чужинець.

Здоровий патріотизм не виключає доброго ставлення й пошани до інших народів. Є певна аналогія між окремою людиною й нацією. Моральна людина, поважаючи себе, свою особисту гідність, поряд із тим шанує і гідність інших людей. Таке само нарід, що обстоює свої права на самостійне й державне існування і розвиток національної культури, може шанувати такі ж права інших націй. Мало того, окремі нації можуть вступати одна з одною в певні стосунки, торговельні, культурні й політичні. Вони можуть, наприклад, творити союзи з іншими націями, з метою спільної оборони політичних і культурних прав.

Інші риси має нездоровмй, однобокий патріотизм, що його звичайно звуть фашизмом. Його можна порівняти з властивим деяким людям вузьким егоїзмом. Егоїстична людина шанує тільки себе і з презирством або навіть ненавістю ставиться до інших людей, визнає тільки свої права, а не визнає прав своїх ближніх, має нахил експлуатувати їх, не зупиняючись іноді перед нечесними, неморальними вчинками.

Те ж саме може бути й у міжнаціональних стосунках. Є нації, що занадто переоцінюють себе, визнають за собою право на панування над іншими народами, жорстоко експлуатують, а іноді й без жалю нищить їх. Такими, наприклад, виявили себе німці перед теретьою світовою війною й після закінчення її. Шовінізм (фашизм) з давніх давен був властивий росіянам, залишився він власти-

вим їм і тепер. Ще в XV столітті вони створили концепцію „третього Риму". Сутність її полягає в тому, що перші два Рими (Рим і Візантія), як символи панування над світом скінчили своє існування. На заміну їм приходить третій і останній Рим — Москва, якому й належить панування над світом. Керовані цією концепцією московські царі, а потім російські імператори протягом століть захоплювали все нові й нові території й поневолювали тубільців. Большевики продовжують цю політику ненажерливости, але йдуть далеко швидшими темпами й застосовують далеко жорстокіші і підступніщі засоби поневолювання, як і московські царі.

Але, коли всім людям властива стихійна любов до своєї батьківщини, то не всім властивим патріотизм, цебто усвідомлення любов до рідного краю.

Свідомий патріотизм має в своїй основі визнання нації як високої, коли не вічної, то довготривалої вартости. Тому людина, що заперечує таку вартість, не може бути свідомим патріотом. На засадах такого заперечення стоять послідовні комуністи.

Сказане вище дає нам підставу зробити висновок, що до виховання патріотизму в української молоді. Потреба такого виховання не може породжувати жодного сумніву. Той, хто не любить своєї Батьківщини, не може бути визнаний за повноцінну людину. Він відірвався від свого народу і тим самим підрізав коріння власного нормального розвитку, а тим більше, творчости. Такі люди здебільшого бувають вузькими егоїстами, бо, коли людина не любить своєї батьківщини, не працює для неї, їй залишається задовольняти свої власні, вузькі, особисті потреби. Тому життя її стає беззмістовним і бідним. Особливо потрібна любов до України в сучасний історичний момент. Боротьба з лютим ворогом нашого народу й усього людства наближається до вирішного моменту. Україна може перемогти в ній лише при тій умові, що її сини без усякого вагання підуть в бій за свою Батьківщину.

Не меншого напруження вимагатиме Батьківщина й тоді, коли після перемоги над ворогом доведеться відбудовувати і її, творити політичне й культурне життя на національних засадах.

Любити Україну — це значить любити її природу, її нарід, її пісні, її звичаї, її традиції. Любов до минулого нашої Батьківщини, до її традицій зокрема, викликає де в кого заперечення. Наприклад, є групи українських інтелігентів, що свідомо паплюжать наше минуле, всупереч фактам характеризують період нашої історії перед большевицькою революцією, як період скрайньої відсталости й примітивізму, „шараварщини", „просвітянщини", „хуторянщини", „гринченківщини", „каганцівки". В цьому безпідставному паплюженні нашого минулого звертає на себе увагу те, що в числі лайливих назв на його адресу зустрічається ім'я одного з видатних наших діячів Б. Гринченка і назва „Просвіти" тієї організації, що так багато зробила для піднесення національної свідомости й культурного рівня нашого народу. Це тяжка образа нашої національної чести, яку трудно зустріти серед інших народів. Але в цьому опоганюванні нашого минулого та наших славних діячів усіх перевищив Микола Хвильовий. Сам, будучи недоуком (бо був виключений з 6-ої кляси гімназії і після того в школі не навчався) він насмілився називати найвидатнішого нашого поета, справжнього пророка України, „іконописним дядьком", що зупинив політичний і культурний розвиток України. Це був брутальний поличник нашій національній честі. Це те саме, що якийсь німець назвав би іконописним дядьком Гете, а англієць — Шекспіра.

Поважаючи минуле нашої батьківщини і шануючи національні традиції її, ми не фетишезуємо їх. Не всі наші традиції, звичаї, взагалі, не все в нашому минулому має однакову вартість. Нема жодного примітивізму в тому, що в дні національних свят, під час хорових виступів, наша молодь одягається в національні вбрання. Так роблять і інші народи, як наприклад, німці, але не тільки вони самі, а й наші „европейці" — хвильовисти, не вбачають у цьому ніякого примітивізму. Але для кожного думаючого українця ясно, що не в убраннях, зокрема не в шараварах та вишиваних сорочках суть українства, не ними ми вперше чергу маємо пишатися. Наша гордість — наше героїчне минуле. При всіх помилках, переважно, у внутрішньому політичному житті, наші предки, починаючи ще з княжих часів, обороняли свою батьківщину від диких азійських орд і тим самим обороняли від них народи Західньої Европи та їх культуру.

Наша гордість полягає в тому, що в XV-XVII сторіччях, коли Европа тремтіла від страшної загрози могутніх тоді турків, наші предки-козаки на човнах перепливали Чорне море, громили турецькі міста й відтягали на себе увагу й сили турків, що без цього могли б бути спрямовані проти Европи й розгромити її. Гордість наша також і в тому, що наші предки не мирились з польським ярмом і кінець-кінцем скинули його. Ця тяжка боротьба з турками, татарами й поляками коштувала Україні багато крови й дуже виснажила її. Тому не дивно, що Москва спромоглася шляхом підступів і ошуканства накануне на виснажену Україну своє ярмо.

Наша гордість ще й у тому, що наш нарід упертіше й довше від інших боровся з большевицькою навалою. Нарешті, наша велика гордість — це УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ, яка й тепер справді героїчно бореться з большевицькими займанцями, які мають найбільшу в світі армію, до того ж ще й озброєну найдосконалішою зброєю. І подібно до того, як колись наші предки борючись за свою Батьківщину, в той же час

боронили волю і культуру Европи, так само і УПА, борючись за самостійну українську державу, одноразово боронить цілий світ від большевицької навали.

Коли большевики досі не кинулись на завоювання світу, і в першу чергу, Европи, то однією з причин, що втримує їх від цього кроку, є героїчна боротьба нашої УПА. Вона становить велику загрозу большевицькому запіллю, а до того ж дає іншим народам приклад мужньої боротьби з большевицьким насильством. Разом із тим приклад УПА показав поневоленим народам, що большевики не такі вже могутні, як вони з себе виставляють, і що боротьба з ними можлива.

Друга наша вартість, органічно зв'язана з першою, — це наша народня, християнська мораль, що відбилася в світогляді, творчості, побуті нашого народу. Наш нарід створив високий ідеал людини, який має свої коріння ще в княжому періоді нашої історії. В основі його лежить ідея гідности людини, як образу й подоби Божої. Цей ідеал наказує шанувати себе, шанувати й гідність інших людей. Цей ідеал не був тільки абстрактним образом, він утілював у житті й діяльності наших видатних діячів, як ото: княгині Ольги, Володимира Святого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, Богдана Хмельницького, Богуна та інших. А головне те, що він став додоговказом у житті нашого народу, дороговказом Володимира Мономаха, Богдана Хмельницького, Ольги, Володимира Святого, Ярослава Мудрого, Богуна та інших. А головне те, що він став дороговказом у житті нашого народу, дороговказом не тільки на словах, а й на ділі. Рабство звичайно морально розкладає людину й насамперед убиває в ній свідомість своєї гідности, виховує приниженість, нахил до підлабузництва. Нічого подібного не сталося з нашим народом. Не зважаючи на неволю, в якій наш нарід перебуває вже сотні років, він зберіг високі риси, що характеризують духового аристократа. Це, перш за все, свідомість своєї гідности й чести, яка завжди була властивою українцям, і то не тільки шляхті, а й звичайним селянам.

Гідність свою типовий українець убачав не в багатстві, не в пишному одягові, не в зовнішніх ознаках високого становища, а в моральних якостях.

Високо стояла серед нашого народу статтева мораль. Порушення її, особливо дівчатами, траплялося дуже рідко і суворо засуджувалося суспільством. Оці риси особливої чести і статтевої стриманости так міцно ввійшли в психологію і побут нашого народу, що їх не можна знищити навіть в умовах большевицького панування.

Большевики через пресу, школу, професійні організації, а особливо через комсомольську і піонерську організацію, систематично й уперто намагались зруйнувати самі основи здорового родинного життя. З перших років серед суспільства ширились вкрай аморальні погляди на стосунки між статями, і все ж таки цнотливість залишалась властивістю більшости українських дівчат.

Третя наша вартість — це наша чудова народня пісня. Шевченко писав:

— Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине.
Ось де, люди, наша слава,
Слава України.

Такою вона здається не тільки нам, але й чужинцям.

Рідко який нарід має такі прекрасні пісні, як наш. Вони прекрасні так своєю мелодією, як і високомистецьким і разом із тим високоморальним змістом.

У народніх піснях відбита природа України, героїчна боротьба нашого народу за Віру і Батьківщину, найрізноматніші й найтонші переживання людини. І все це овіяне красою й моральною чистотою. Дуже характерним є те, що серед народніх українських пісень майже нема пісень соромницьких.

З народньою творчістю має міцний, органічний зв'язок наше письменство. Багатство і якість його не можуть дорівнювати письменству німців, англійців, французів. І це не дивно. Поневолений нарід не може розгорнути в усій повноті свої мистецькі творчі здібності. Але в минулому ми маємо такий шедевр, як „Слово о Полку Ігореві", що ним міг би пишатися будь-який із передових народів Европи. А про письменство нового часу ми можемо з певністю сказати, що жодний із поневолених народів такого письменства не має. Мало того, не буде перебільшення, коли ми скажемо, що наше письменство не поступається перед письменством польським, хоч поляки довго жили державним самостійним життям і не зазнали такої тяжкої неволі, як нарід український. А геніяльний наш поет Шевченко не тільки залишив після себе високоідейні своїм змістом і високомистецькі формою твори, але й показав ті шляхи, якими мусить іти наше мистецтво в майбутньому.

Нарешті, в минулому ми маємо ще один скарб, яким ми справедливо можемо пишатись. Це засвідчена віками любов нашого народу для знання й науки. Її він виявив ще в княжі часи, коли Україна була однією з найосвідченіших країн Европи, виявив у XVI-XVII століттях, коли, не зважаючи на тяжку боротьбу з поляками, спромігся зорганізувати численні школи, а між ними й славетну Київо-Могилянську Академію, яка стала розсадником високої освіти на цілу Східню Европу. В ній учились не тільки українці, а й росіяни, болгари, серби і румуни. Українці виявили великі здібності до науки й освіти й після того, як опинились під владою Москви. Вони стали справжніми просвітителями московщини: зорганізували там школи різних типів, працювали в них як викладачі й адміністратори. Учні в цих школах навчалися з підручників, складених ви-

хованцями Київо-Могилянської Академії. Граматика слов'янської мови, складена українцем Мелетієм Смотрицьким, довго була єдиною граматикою на московщині. Вплив її на російську граматику, а разом із тим і на російський правопис був незвичайно великий. До останнього часу росіяни вживають граматичну термінологію, заведену Смотрицьким. А російський правопис тільки за большевиків звільнився від впливу нашого великого мовознавця. Багато вклали українці до російської науки й у XIX сторіччі. Досить тільки назвати такі імена, як Потебня, Багалій, Овсянико-Куликовський, Веселовський, Остроградський та багато інших.

Засновником російської наукової педагогіки був українець Константин Ушинський.

Навіть на еміграції українці спромоглися розгорнути широку наукову й освітню роботу: заснували УВАН, відновили роботу НТШ, створили декілька високих шкіл.

Усім цим ми маємо повне право пишатись. У дусі пошани до такого минулого мати виховуватись і наша молодь.

Шануючи свій нарід і борючись за його права, українська молодь мусить із пошаною ставитись також і до інших народів і шанувати їхні національні права.

З метою виховання в нашої молоді другого ставлення до інших, особливо поневолених народів, велику ролю мають відіграти спільно з молоддю тих народів мітинги й демонстрації протестів проти большевицької неволі, міжнаціональні конгреси, участь у міжнаціональній пресі тощо.

* * *

СУМ є організація ідеологічна й позапартійна. Тому членом її може бути кожен молодий українець або українка незалежно від того, якій вони партії співчувають. Інакше кожна партія творила б своє молодече об'єднання, що вже, на шкоду українському народові, й почали робити деякі українські партії.

Як організація позапартійна, СУМ не може агітувати за програму якоїсь однієї партії. Навпаки, одне із завдань СУМ-у — злагіднювати міжпартійну ворожнечу й давати приклад того, як можуть дружньо працювати люди, що походять із різних областей, належать до різних віровизнань, мають де в чому різні політичні погляди. Аце це зовсім не означає, що СУМ є організація опортуністична й безпринципова. Він міцно стоїть на засадах ідеології, гаслом якої є „Бог і Батьківщина". З тими ідеологіями, що заперечують це гасло й діють усупереч йому, СУМ має енергійно і безкомпромісово боротись. В першу чергу він має боротись із комунізмом. Комунізм незалежно від того, на яких би він землях не розвивався, як би він себе не називав, є і завше буде тоталітарною, насильницькою, атеїстичною і матеріялістичною ідеологією, що в основі своїй заперечує волю людини, а значить і волю народу.

Нарешті, про ставлення СУМ-у до старшого покоління українців і до українських громадських організацій.

Большевики ще 1919-20 рр. виховували молоді ворожнечу до батьків і, взагалі, до старшого покоління, як такого, що заражене, як вони твердили, „буржуазним духом". У перші роки большевицької революції школи фактично були віддані під контроль комсомолів і піонерів. У період із 1930 по 32 рік піонери і комсомольці контролювали навіть працю робітників на фабриках і заводах. Доноси на батьків большевики трактували як велику чесноту. Все це до краю підривало у молоді пошану до старших. На жаль, такі настрої частина середнього покоління української інтелігенції перенесли й на еміґрацію. Стара людина стала для них синонімом людини віджившої, ні на що непридатної.

Придатність людини до громадської чи наукової роботи вимірюється не віком людини, а її досвідом, працездатністю і знаннями. Мало того, у культурних народів з давніх давен керівництво державним і взагалі, політичним життям доручалось людям похилого віку (звідси назва „Сенат", тобто збори старших людей).

Отже, і СУМ має працювати в найтіснішому контакті з старшим поколінням. Молодь має великі запаси енергії і завзяття. Їй властива ініціятива і палкі поривання. Зате вона не має достатнього досвіду й виробленого життьового такту, і тому її поривання можуть іноді призвести до небажаних наслідків. Старше покоління не має молодечого запалу і енергії, зате воно володіє досвідом, передбачливіше й обережніше. Тому ідеальним станом громадського і політичного життя суспільства є такий, коли старше й молодше покоління працюють у повному контакті між собою. До такої співпраці на користь Батьківщини має прагнути СУМ.

Цим розв'язується і питання про ставлення СУМ-у до українських громадських організацій. СУМ-івці мусять з усією молодечою енергією підтримувати їх, прагнути до найміцнішого об'єднання українців в спільній боротьбі за волю і щастя нашої Батьківщини.

На закінчення, як представник найстаршого покоління українців, висловлюю Вам, молодому поколінню, найщиріше побажання у тій великій, героїчній праці, що призначена Вам історією. Вірю, що ви з честю виконаєте те, до чого покликані.

Слава українській молоді!

РЕЗОЛЮЦІЇ IV КОНГРЕСУ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ (СУМ)

IV-тий Конґрес Спілки Української Молоді, що відбувся в днях 26-29 січня 1952 р. в Брюсселі, Бельгія, констатує:

1. Входимо в дні, коли зудар двох сил — тоталітарно-деспотичної системи поневолення цілих народів і одиниці, яким є московський большевизм, та західньо-демократичного світу, що все ж таки волю суспільства й одиниці ставить, як основу в людському співжитті, — є неминучими, свідками та учасниками якого будемо ми. В цьому зударі двох сил місце українського свободолюбного народу, що на протязі своєї історії боровся за ті ідеали, що їх сьогодні проголошує західний світ, буде одним із вирішальних на Сході Европи. До цього змагу двох сил готується українська молодь в лавах Спілки Української Молоді і Організації, яка знаючи прагнення свого і інших християнських волелюбних народів, записала в своїй програмі і на своїх прапорах ідеологію і світогляд, узмістовлені в гаслі Бог і Батьківщина.

За цим кличем і програмою ішов у своїй суворій і важкій боротьбі за волю України СУМ на Рідних Землях в 20-30 роках російсько-большевицької окупації, за цим же кличем і програмою активно діє відновлений СУМ на чужині.

2. Спілка Української Молоді стала однією з чисельно найбільших і ідейно найміцніших українських молодечих організацій, що найжертовніше виконує службу Батьківщині.

Ідея СУМ-у стає з кожним днем провідною в масі української молоді на чужині, що дає ґрунт для широкого росту СУМ-у по всіх скупченнях української еміґрації в Европі й за океаном.

3. Спілка Української Молоді осягнула чергові успіхи також і в ділянці зовнішньої діяльности, нав'язавши контакт та співпрацю з цілим рядом чужинецьких організацій молоді. СУМ на відтинку пропаганди української справи перед чужинним світом належно виконав своє завдання та гідно зарепрезентував українську молодь.

Зваживши, що Спілка Української Молоді в більшості країв, де поселена українська еміґрація, сформувалася та ідейно закріпилася і стала однією з найбільш динамічних українських молодечих організацій, IV-тий Конґрес вказує на потребу ще більшого посилення й розгорнення виховної роботи та поглиблення її змісту, щоб вся діяльність СУМ-у стала якнайбільше якісною, та щоб той зміст виховної роботи передати й на всю українську молодь, ще не зорганізовану в лавах СУМ-у.

Особливо потрібно приділити найбільше уваги вихованню й підготові кадрів майбутніх провідників суспільно-політичного життя, письменників, журналістів, організаторів і керівників гоомадської чи державної адміністрації та загалом — кадрів інтелігенції усіх тих ділянок державного й культурно-національного життя, що їх потреба найбільше відчуватиметься при творенні та відбудові власної держави.

Разом з цим Конґрес звертає увагу на слідуючі завдання СУМ-у.

1. У вихованні нашої молоді на свідомих українських патріотів-самостійників, готових до боротьби за визволення й державність українського народу, слід прищіплювати їй свідомість, на яких підставах можна оперти визволення своєї нації та яким державним і національно-суспільним змістом життя заповнимо майбутню українську державу. Для цього, виховну роботу необхідно оперти не тільки на самих історичних соборницьких традиціях, але й враз з тим, на фактах теперішньої визвольної боротьби українського народу, та зокрема потрібно звернути особливу увагу на усвідомлення та прищіплення молоді українського світогляду, що в своїй основі має високі моральні вартості людини.

2. Окреме важливе завдання Спілки Української Молоді, що його рішуче диктує нам наша національна рація, є боротьба з асиміляцією, а разом з цим завдання відзискати для свого народу нащадків та зденаціоналізовану молодь нашої попередньої еміґрації. Тому сумівська молодь живе візією повороту до Рідного Краю і для цього послідовно працює.

3. Втримуючи всю нашу молодь в нерозривному духовому зв'язку з Рідним Краєм, та зберігаючи її від асиміляції, слід: а) плекати відповідними засобами й формами пам'ять про героїчне минуле України та українські державницькі традиції витворюючи в української молоді почуття приналежности до української духової держави, б) постійно інформувати молодь про боротьбу й стан на Рідних Землях та вивчати актуальну проблематику української визвольної боротьби, в) в систему виховно—освітньої роботи СУМ-у впровадити плянові й систематичні курси-вишколи з ділянки українознавства, г) якнайбільше активізувати нашу молодь на відтинку культурно-освітнього й громадського життя української еміґрації, зокрема творити гуртки вивчення української культури та збереження й плекання українських традицій.

4. Сумівська молодь мусить постійно працювати над півищенням свого загально.освітнього рівня та дбати про фахову освіту. У зв'язку з цим Конґрес вказує на потребу зібрання детальних відомостей про освітній стан членів СУМ-у і доручає керівним органам СУМ-у якнайбільше

сприяти й допомагати сумівській молоді поширювати й поглиблювати свої знання та набувати фахову освіту; зокрема звертається увагу на потребу спрямовування сумівців-абсольвентів середніх шкіл та студентів, що з різних причин перервали свої студії, до студій на високих школах, щоб доповнити ряди української інтелігенції та нечисленних кадрів державних будівничих.

Конґрес рекомендує сумівській молоді користати з заочного навчання при „ІЗН" — Українському Народньому Університеті та інших українських високих школах.

5. Готуючись до боротьби за визволення і державність свого народу, сумівська молодь мусить вивчати нашого ворога та, разом з цим, вивчати стратегію і тактику нашої визвольної боротьби, як рівнож постійно вишколювати себе політично та приготовляти себе до державно-творчої праці в процесі державного будівництва України.

6. Будучи на сторожі збереження ідейної єдности та спільного характеру всієї Спілки Української Молоді, Конґрес вказує на потребу скріплення координації й генерального унапрямлювання всієї діяльности СУМ-у та застіснення ділового контакту Центрального Комітету з усіми крайовими керівними органами СУМ-у, взаємообміну досвідом і взаємної допомоги, та використання й примінення в практиці виховної роботи СУМ-у всіх можливих засобів.

7. Зваживши, що в сучасних умовах життя та розпорошености української молоді по всіх краях світу, одним з важливих засобів виховання і контакту з усією молоддю є преса й видання, Конґрес підкреслює потребу наладнання стану на відтинку сумівської преси та посилення інформативної та видавничої діяльности СУМ-у, забезпечуючи сумівську молодь періодичними виховними журналами та відповідними виданнями.

Всю головну інформативну, пресову й видавничу діяльність СУМ-у слід скоординувати при Центральному Комітетові СУМ-у.

8. Для уможливлення постійної появи періодичних органів СУМ-у та для успішної реалізації видавничих плянів, потрібно розбудувати при Центральному Комітеті СУМ-у одну сильну фінансову видавничу базу.

9. На відтинку зовнішньої діяльности необхідно докласти всіх зусиль, щоб закріпити зв'язки й співпрацю з чужинецькими національними молодечими організаціями, інформуючи їх про Україну, її визвольну боротьбу, про життя й діяльність нашої молоді, та здобуваючи серед чужинців якнайбільше приятелів України й української визвольної справи.

Конґрес стверджує, що лише відповідним наладнанням і посиленням виховно-вишкільної та культурно-освітньої діяльности і поглиблення їх змісту, піднесенням інтелектуального рівня молоді та підготовою кадрів молодої інтеліґенції в усіх ділянках національного життя, вивченням історії та культури свого народу, та організованою й безупинною працею в усіх ділянках нашого життя, зможемо зберегти ідейне обличчя нашої молоді на чужині що дасть запоруку гідного виконання нашого великого обов'язку перед ВОЮЮЧОЮ УКРАЇНОЮ!

ОКРЕМІ ПОСТАНОВИ КОНҐРЕСУ

1) Змагати до ще більшої розбудови й розширення організаційної мережі СУМ-у та охопити в свої лави всю українську молодь — без уваги на її політичні та релігійні переконання, — що стоїть поза організованим суспільним життям;

2) Пожвавити діяльність Відділу Юнацтва СУМ-у та згуртувати в лавах Юного СУМ-у якнайбільше число доросту, зберігаючи українське юнацтво від асиміляції та забезпечуючи також доплив нового членства СУМ-у;

3) Звернути особливу увагу на наладнання та закріплення індивідуального контакту низових клітин СУМ-у з усіма членами нашої Організації та не охопленою ще молоддю, яка живе відокремлено та відірвано від центрів та скупчень українського суспільства;

4) Включити до активної участи в суспільно-громадському житті все старше членство СУМ-у;

5) Довести до поєднання органу СУМ-у в США „КРИЛА" з журналом „НА ВАРТІ" та зкумульований журнал перемінити на 2-ий центральний журнал СУМ-у.

6) Подбати про якнайуспішніше переведення започаткованої Центральним Комітетом СУМ-у збіркової акції (продаж збіркових значків) на розбудову видавничої діяльности СУМ-у, та цим спричинитись до заснування при Центральному Комітеті СУМ-у єдиної сильної видавничої бази.

7) Розвинути роботу на відтинку фізичного виховання нашої молоді.

Брюссель, 29. січня 1952 р.

КОНРЕС СУМ-У ВІТАЄ БЕЛЬГІЙСЬКОГО КОРОЛЯ

В доказ вдячности бельгійському правлінню за уділення дозволів на приїзд українських сумівських делегатів з різних країн та за гостинність на його землі, IV-ий Конгрес Спілки Української Молоді вислав привітальні телеграми до Їх Величности короля Бельгії Бодуена І-го і до Їх Ексц. Прем'єр-Міністра Ван-Гута.

У відповіді на телеграму, прийшло з Королівської Палати в Брюсселі, на руки предсідника Конгресу д-га О. Коваля, письмо з дати 29.1.52 р. такого змісту:

Пане Предсіднику,

Король одержав телеграму, що Ви прислали Йому з нагоди IV-го Світового Конгресу Спілки Української Молоді на чужині.

Їх Величність був глибоко зворушений виявами симпатій, що Ви їх висловили і Він на-

В. ЛЕНИК

НА ШЛЯХУ ДО ЗОЛОТОВЕРХОГО

За нами знов шмат пройденого шляху. Ми знову робимо підсумки нашої праці і накреслюємо дороговказ майбутнього.

IV Конґрес СУМ-у відбувся в столиці европейської держави — Бельгії. В Конґресі взяли фізично участь лише представники Англії, Франції, Еспанії, Бельґії, Німеччини та Голяндії, та інших заморських країн задоволились лише участю своїх мандатів. Ще забагато було труднощів для поборення просторів. Але одне є певне, слідуючий Конґрес буде напевно вже з фізичними представниками також деяких заокеанських країн. Так мусить бути, бо четвертий Конґрес показав, як важною є жива зустріч людей однієї ідеї з усіх кінців світу, яку наснагу дає це не тільки делеґатам, але і осередкам, що вони їх заступають. З другого боку такий світовий Конґрес показує і своїм і чужим, що СУМ працює.

Багато світлих моментів мав СУМ протягом 6-річної діяльности. Вони виявлилися на всіх Конґресах СУМ-у, але стільки, як на IV Конґресі, не було ще.

Особисте благословлення Преосвященнішого Митрополита УАПЦ Полікарпа, відвідини Конґресу генеральним Вікарієм отцем Ван Де Мале та Богослуження в наміренні СУМ-у в Українській греко-католицькій Церкві — це доказ пов'язаности СУМ-у з церквою,

Участь в Конґресі професорів, і особиста участь делеґатів центральних громадських установ, з Бельґії, Німеччини та Франції — це доказ єдности СУМ-у з старшим громадством та великої ролі СУМ-у в громадському житті.

Участь бельгійського представника міжнаціонального комітету для політичних втікачів зі Східньої Европи пана Патерностер та лист белґійського короля до Конґресу показують, що СУМ вже зайняв своє місце між молодечими організаціями вільного світу.

На четвертому Конґресі Спілка Української Молоді показалася в новому світлі. Вона поборола багато труднощів, але перед нею стали тепер нові завдання в обличчі нових умов життя членства СУМ-у та української громади. Це був переломовий Конґрес Спілки Української Молоді. СУМ став в скорому часі українським національним молодечим світовим рухом. СУМ діє сьогодні в таких краях: Австралія, Австрія, Англія, Арґентина, Бельґія, Бразилія, Венесуеля, Еспанія, Канада, Німеччина, Параґвай, США, Тунезія, Франція, Швеція. А всіх членів — 8 тисяч.

Політична ситуація витворили новий стан в міжнародньому житті. Ми стали частиною світу. Ми мусимо займати своє місце. Де нас немає, там вже стає тепер порожнеча. Ми мусимо її заповнити. Спілка Української Молоді в останньому році сміло взяла на себе свої завдання на міжнародньому відтинку. Участь сумівців у міжнародніх молодечих імпрезах стала дійсністю і на майбутнє конечністю. Зв'язок з молодечними організаціями наладнаний.

Не будемо тут перечисляти інших проблем, що вимагають поновлення. Справа виховання додоросту, що часто не бачив України, переключення діяльности на поглиблення виховно-освітної праці з дотеперішньої організаційної та цілий ряд других проблем є дуже важливими для майбутнього СУМ-у. Конґрес ці проблеми проглянув. Він їх вирішив і ми віримо, що рішення будуть виконані, бо хіба може щось бути не викональним для сумівської молоді? Для тієї молоді, яка працюючи тяжко в шахтах, заводах, на ріллі, чи в бюрі, все думає про свою батьківщину, про її майбутність. Для цієї молоді, яка не страхається нічого і нікого.

Конґрес виніс багато ухвал. Зробив великі зміни в статуті, виробив плян видавничої діяльности. Цілий ряд щоденних справ було розв'язано, але одна заслуга Конґресу була в тому, що він започаткував новий шлях у житті СУМ-у — організації світового маштабу.

Українська молодь показала, що вона чимало навчилася. Вона не хоче тягнутися в хвості подій. Вона хоче події творити і вона їх творитиме. СУМ далі невпинно ітиме по шляху до Золотоверхого Києва — столиці своєї Батьківщини.

ділив мене почестю передати Вам, як також усім тим, яких Ви є речником, Свою найщирішу подяку.

Прошу прийняти, Пане Предсіднику, вислови глибокої пошани.

Шеф Королівського Кабінету

Сумівський делегат, друг Шмігельський (праворуч) серед молоді Туреччини на світовому конґресі молоді в 1951 р. в Нью-Йорку — США.

РОСТИСЛАВ ЄНДИК

Слово до молоді

Навчімся одного: бажаєш визволити Україну? Визволи для неї себе від... себе самого!

Найбільше горнімся і любімо таких, що вдома тільки рідною мовою розмовляють і щодня в своїх молитвах душами, мов голубами, до вітчизни збиваються і в ній перебувають; що своїх дітей у вірі прадідівській виховують і холодними серцями всякі хитрі мудрощі чужинецькі сприймають.

Як рідних братів, вітаймо хоробре вояцтво, бо воно для вітчизни найвищу ціну дає, власну кров проливає.

І каторжників сибірських на перше місце, на покуття, саджаймо, бо вони чинами характерними любов до вітчизни засвідчували і через те їх біле тіло кайдани до живої кости шмугляли і обривали.

А вже найбільше молоддю піклуймося, щоб дівчата честь дівочу зберігали, з чужинецькими вітрогонами й пройдисвітами не водилися, а хлопці в змаганнях гартувалися, воєнним ремеслом займалися до боїв приготовлялися в яких пізнають, якого кольору є погана кров московська. І ще — щоб хлопці за прикладом Байди від чужих дівчат сторонили: твоя донька поганая, твоя віра проклятая — вигукнув був Байда, відкидаючи царство і султанівну.

Хай стають зразком колишні козаки, козачки і боярині.

В розмовах пригадуймо синам славутніх предків наших, як вороги розпаленими кліщами їм тіло рвали, а вони люльки курили й якогось веселого тропака співали — катам на наругу.

Або з усміхом дарунками обдаровували: червоними поясами, з власної шкіри здертими;

Або, як вони кайданами струснули, то ланцюги, мов глина, розліталися;

Або як кіньми грали, в пень поганців шаблями вирубували, на чотири сторони світа розганяли;

Як щити завішували на мурах столиці світа — в Царгороді.

В лицарській славі дітей виховуймо і самі цією славою скріплюймося.

Хто хоче вірити в майбутню велич Вітчизни, цей мусить знати її минулу велич.

Щоб наші, на чужині народжені діти любили Вітчизну; не бачивши, мусимо її живо писати, як рай, якого ніхто ж ще не бачив, а всі за ним тужать.

Мати непохитну надію на поворот — це значить знати, що наші славутні предки з ще більшої біди вибивалися.

Ми їдемо до країн хмародерів, але наші будівлі таки величніші й їх далі розбудовуймо — високі вежі Вітчизни в наших серцях.

Ми йдемо в чужі країни, де на нас пальцями будуть показувати і злим словом одзивати. Але ми не принижуймося і не забуваймо прадідівської гордости, бо ж ми її переємці.

Якщо хто нас не знає і шкалює письмом і словами, то чи ж ми є такими?! Будьмо бутні, бо чужинці нерідко неправдиві!

Часто чужинці принижують нас, хоч би ми були й не згірші за них! Що вони ганять, є власне добре в нас, хоч може й є ще сирим самородком.

Як часто наш гірший є ліпший, ніж їх добрий!

Наш найвищий заповіт — любити і плекати всі рідні притаманності нашої гарної породности, шляхетности, обичаїв, милозвучної мови, відчищувати їх і не допускати до змішки з чужим і поганим, і безсоромним, щоб не покрилися вони, наче плямами і струпами.

Тут ми мусимо бути якнайбільше запопадливі, бо нема при цьому нічого малого й незначного, дрібного й замінного.

Все тут велике, в усьому цілість неподільна і непроминальна велич.

Бо як замажуться наші істотні прикмети, покриються чужинецькою шкаралулою, тоді стратимо наш дух на віки вічні.

Хай при цьому плеканні стануть нам дороговкази — чистота, простота, скромність.

Маймо відвагу бути тільки собою, тільки українцями серед народів світу!

Не йдеться тут про принижування чужого, воно напевне є також добрим для якихось там народів.

Ми призабули похвали старовинних чужинців, і тепер пече нас кожна нагана ворогів, хоч вони навмисне так мовлять, щоб збридити нам нас і цим ослабити, ще більше — морально знищити.

Збудися, Україно, в кого ти задрімала, хай він не лякається ніяких злих людей!

Хто з нас затрусливий, заслабий занікчемний, хай він хоч слово животворне передасть своїм синам і донькам, щоб прийнайменше вони піднесли колись вгору прапор з заповітами предків — боротися за свободу!

Серед усяких небезпек мусимо міцно битися, чолом протиставлятися хитрощам московським, й вітчизна знову стане вільна, якщо ми не схочемо залишитися поневоленими.

Якщо ми віримо, що наша вітчизна є безсмертна — визнаваймо цю віру чинами і шаблями, щоб у ці чорні дні розпачі не загибали з очей нашої просвітанкової зірки і найменші з нас.

Визнаваймо цю віру кожного дня, бо відсування речинця зробить нас тільки нездарнішими. Що вчора було легке — те стає нині тяжке, а завтра може перемінитися в неможливість.

Польські агресивні політичні діячі — патріоти ідеї розбудовання Польщі за рахунок України — досі ширять думки про те, що лише від заволодіння українськими землями Польщею, після року 1569-го, почалося заселення їх та просякнення европейської культури на Україну. Одночасно московські загарбники до цього часу нав'язують свою теорію про те, що українці (галичани) лише в цьому часі почали переселюватися на Україну, що доти ніби належала лише Росіянам.

Обидві ці теорії є фальсифікатами.

Це ж великі труднощі посеред нас — труднощі будня. Доки ми були в Україні, все видавалося нам чудесним. Але тепер на чужині слабші і більш нетямущі зпоміж нас сліпо подивляють чужі новості і своїм нехтують, наче сороки, начіплюючи на себе ґавине пір'я.

Якже ж ледачо вони поводяться! Замавповують себе в якусь новість, гублять її за хвилину для чогось ще новішого, опісля гонять за найновітнішим, аж врешті затрачають свіжість змислів і все стає для них однакове — скучне і нудне. Їм тільки чорнило пливе, і чорним стає й усе мислення, бо брак у них відповідальности і волі до творчого сприймання життя з власних надер — не з усесвітніх бродів.

У вірності й любові заховуймо своє, бо з нього ми народилися і тільки через нього станемо великі.

Воно вдержить достойність і недоторкальність у наших душах, якщо ми будемо перебувати кожного дня в ньому, не перед чужими брамами.

Хай нас скріпляють у цьому наші символи.

Нашим улюбленим деревом є дуб, то ж стіймо і ми, як у бурю дуби, вірні тільки собі!

Нашим вибраним звірем є лев, то ж будьмо мудрі й одчайдушно одважні!

Нашим святим знаком є тризуб, то ж будьмо прості і чисті до безмеж!

Вірні собі, мудрі й очайдушно одважні, прості і чисті, чисті до безмеж!

З цих трьох конарів відродиться напевно свобода вітчизни, якщо ми щоденно будемо заправлятися в цих чеснотах, а кожний прогріх будемо поливати сльозами жалю й розтирати болем сумління.

Будьмо чуйні і пильно прислухаймося, коли задзвонить великий дзвін.

Не даймо себе заколисати, що ми ввійшли в якусь золоту добу, де зброя має вмовкнути!

Військове ремесло завжди залишиться найпевнішою запорукою нашої свободи і безпеки серед сусідів, запевненням пошани серед чужинців та найкращою школою лицарських чеснот, і гордістю, і радістю для нашої молоді.

Стіймо готові!

Проф. П. КУРІННИЙ

МІСТО ГУМАНЬ

(Продовження з ч. 1 (23)

Татарські напади ще в половині XV-го сторіччя сильно руйнували українські землі. Ці руйнацькі напади поставили перед українським населенням, що ніколи досі не залишило своїх предвічних земель, потребу обороняти ці землі. З цивільного населення утворюються козачі загони. Все життя краю перебудовується за оборонною системою: будуються нові замки в старих княжих городах, населення озброюється, утворюються лицарські братерства; виникають замки в Брацлаві, Винниці, Білій-Церкві, Черкасах, Каневі, Києві та Звенигородці. Ці замки будують старі українські княжі й боярські роди: Четвертинські, Острозькі, Сангушки, Збаразькі. З того часу вже знаємо і поселення: Буки, Вороне, Мошурів, Романівку, Торговицю, що виникли зі старих княжих дворів і міст.

Отже бачимо Гуманщину (кол. Куманію) впорядкованим козачим краєм, мостом з Европи до Азії.

Лише після побудови замків, коли стало безпечніше під козацькою обороною, на Гуманщину почали через королівські надання насуватися ріжні авантурники-урядовці польські, підступно здобуваючи **заселені** землі від їх **справжніх** власників під назвою „пустинь".

Жадоба панів здобути чужі землі—завдячуємо ми той факт, що в жалуваних грамотах початку XVII стор. всечастіше згадуються українські селища і міста, ніж то було досі. Окремі поселення сягали значних розмірів. Напр., місто Гумань р. 1629 мав 1067 „димів", що в них жило понад 6000 душ, населення себто „податкових" одиниць. По містах жили в 3635 „димах" біля 21.810 душ; сільської і податкової і людности було 15000 „димів" — 9.000 душ. У підрахунок звичайно не попала значна кількість осіб, що їх не було оподатковано, чи мали якість пільги; напр., козаки, нові переселенці тощо.

Саме після появи тут польських урядовців починається соціяльне безладдя: грабіжництво, катування населення, втеча з насиджених місць, повстання, посилення козаччини і постійни конфлікти з польською державою та її відпоручниками.

За таких умов не доводиться в польському колонізаційному рухові вбачати культуртрегерської місії польської держави.

Як злочинними були ті відомості, що подавали за своє господарювання польські старости свойому уряду, — королю видно хоч би з того факта, що староста Валентин Олександер Калиновський взяв собі на Гуманщині „пустиню", яку ревізори „обміряли" на сім миль. Проте польський історик Ол. Яблоновський відзначив, що ревізори „помилилися". Насправді грунт, який одержав В. Ка-

линовський мав простір в 82,5 милі, себто майже в 12 разів більше. На цій „пустині" за 30 років „господарювання" Калиновського виявилося аж 100 сел та 11 містечок, що давали господареві біля 400.000 злотих річного прибутку (тепер на Уманщині 250 сел). Неправдивість відомостів Калиновських видно також ще і з того, що вони в своїй „пустині" набрали для походу в час волоської війни 40.000 війська. Одного збройного вояка за закликом про це мали постачити 3 самостійних господи. Отже загальна кількість самостійних господарств в той час мусила сягати щонайменше 120.... Після такого ограбування місцевого населення матеріяльний стан його сильно погіршав. От що опопвідає про стан селянства на Україні француз — інженер польської коронної служби Г. Л. де-Боплан в його історико-географічному описові України року 1648.

„Селяни там надзвичайно бідні, бо примушені є працювати на поміщика і давати йому, відповідно до кількости посілої землі, багато мір збіжжя, безліч каплунів, курей, гусей та курчат до Великодня, Зелених Свят та Різдва. Крім того, селянин повинен возити для потреб володаря дрова і відбувати тисячну іниших повинностей, які б він не повинен би був відбувати без заплати. Крім того, поміщики вимагають від селян грошової повинности, а також десятини від баранів, просят, меду, усіх овочів і третього бика що три роки. Отже вони повинні віддати своєму господареві **все, що той зажадає**, так що не дивно, що ці нещасні, уярмлені в такі тяжкі умови, ніколи не можуть нічого надбати. Але це ще не так важливо, як те, що їх володарі користуються безмежно владою не лише над їх майном, але також над їх життям. Так велика є свобода польської шляхти, яка живе мов в раю, а селяни перебувають в чистилищі. Тому, якщо випаде таким нещасним селянам попасти у кріпацтво до злого власника, то положення їх бува значно гірше, як положення каторжників на галерах.

Такими були „культуртрегери" на вільних українських землях напередодні Хмельниччини.

Не дивно тому, що на заклик гетьмана Богдана Хмельницького Гуманщина піднялася вся. Свідок повстання, вороже наставлений до Хмельницького поляк, пише: „хлопська сваволя, почавши від Гуманя, таку гору бере, наче друге військо Хмельницького". Сталися криваві розправи з поляками у Немирові, Тульчині, Брацлаві, Вінниці, Гуманю, Красному та інших містах. Облогу Тульчина провадив Ганджа, полковник Гуманський. На Гуманщині повстанням керували отамани Кривоніс та Ганджа.

Цей великий визвольний рух підніс усі сили народні. Його оспівано в знаменитих думах козацьких, що з них одна згадує навіть Ярему Волошина — Ганджу, полковника Гуманського.

Року 1649 на Гуманщину впав тягар — постачити харчами 70.000 війська Тугай-Бея, що стояло в Саврані та Чечельнику. Перебування польського і татарського війська на Гуманщині дуже обтяжувало людність через постійні грабунки, насильство і розправи. Року 1653 поляки захопили Ягубець, Мушурів, а року 1654 — Обозівку, Таланаївку, Орадівку, Христинівку. Польським-військом провадив лютий ворог України Степан Чарнецький. Він обложив м. Гумань, де зачинилися полковники Іван Богун, Зеленський (Брацлавський) та Гоголь (Наддністрянський). Ст. Чарнецькому не пощастило взяти Гумані. Оборона була така сильна, що Чарнецькому довелося зняти облогу та поспішати до Охматова на бій з Богданом Хмельницьким. Бій біля Охматова відбувся в зимі на сильному морозі; він скінчився нічим, але від того, що бійці в час бою дуже мерзли, козаки назвали його „дрижипільським", а поле — „Дрижиполе".

Гуманський полк 1648 р. війська Богдана Хмельницького мав 2949 козаків і поділявся на 14 сотень. Козаки були більшістю місцеві, але були і з інших місць України: з Черкас, Запоріжжя, Винниці, Деражні, Немирова, Зборова, Любара, П'тигор та інш. Серед козаків є прізвище Золотаря, правдоподібно нащадка Митька Золотаря, що мав маєтності на уманщині вже з 1545 року. З полковників уманського полку знаємо трьох: Ганджу, Штепка та Осипа Глуха. От як виглядали міста уманщини в цей час:

„Город Шавулиха на реке на Тикичь Угосскомь; а по другою сторону река Шаулиха. Около слободь стоячей острогь; да вь тому острогу башня сь вороть проьзжая, за трои ворота. На городь на ряду: 2 пищали жельзныхь ядромь, по 2 гривенки, да обрывокь пещали жельзной. Землья и свинцу ньть". (Опис з реєстру 1654 р. („Акты Южно Западной Россіи" т. X.)

Ревізори подають ще про кількість козаків та міщан — 296, з них 193 міщанина та 103 козаків. Зазначається також уряди. Козацький уряд складався з сотника, отаманів, хоружого, осавула, військового писаря. Міщани мали бургомистра, війта. В Шавулисі були три церкви: Троїцька, Успенська, Михайлівська. („Записки Істор. Філологічного Відділу Української Академії Наук").

Місто Гумань за описом Павла Алепського року 1633 було: „Першим великим містом Землі Козаків, що ми зустріли. Його будинки високі та гарні; здебільшого вони належали полякам, жидам і вірменам. Вони прикрашені численними круглими вікнами з різнокольорового шкла. Місто має дві фортеці, третю добудовують.—В самому місті є багато польських палаців та ще 10 церков". Року 1668 в Гумані згадується манастир („Акты Юго-Зап. Рос." УІІ стор. 78).

Або, наприклад, місто Маньківка вразила Павла Олепського (року 1683) своїм розміром. Це було велике місто з 3-ма фортецями; в місті було 4 ставки. Міські будинки, що належали жидам

і вірменам, гарні. В місті було 4 церкви, а поза містом — манастир. Найкраще враження справляв палац п. Калиновського (,,Путеш. патріарха Макарія'' ,,Чтенія Моск. Об-ва'', М. 1897, кн. IV.).

За Переславською угодою з Москвою з 1659 року московські гарнізони мусіли перебувати в Переяславі, Чернигові, Ніжині, Гумані і Брацлаві. До Гумані був призначений на воєводу Григорій Козловський. Проте, полковники Правобережної України відмовилися присягати на додержання умови: серед них був і полковник Гуманський, Михайло Ханенко

В наслідок московських свавільств, що виявилися зараз же після підписання угоди, серед козацтва, старшини і населення з'явилися угруповання, що хотіли співпрацею з ріжними сусідніми державами визволити Україну з під Москви. На співпрацю з Польщею орієнтувалися: гетьман Іван Виговський, Михайло Ханенко, Юрій Немирич (з Тального), Тетеря, Опара тощо. На Туреччину сподівалися: гетьман Дорошенко, Суховієнко. За Москвою тягли: Іван Беспалий, Іван Сербин, гетьман Самойлович та інші.

Повстала жорстока війна; почалася гаряча втеча населення на Слобожанщину. Проти України була змова трьох: москалів, турків і поляків. Тактика руїни, грабіж людей (ясир), переселення їх на чужі землі, грабування й нищення майна, нищення економічне, пересварювання одних з одними, винищення найкращих людей в кривавій боротьбі і спільна акція для придушення спротиву — такий підсумок ,, культурної місії'' Москви, Туреччини і Польщі на Україні, зокрема на Гуманщині. (Далі буде)

Проф. М. ЛОМАЦЬКИЙ

ТАТАРСЬКІ НАЇЗДИ І ЛИТОВСЬКО-РУСЬКА ДЕРЖАВА

Продовження з ч. 1 (23)

Та не довго втішалась Україна своїм багацтвом і культурою, бо вже з початком тринадцятого століття налітає на неї зі степів Азії страшна татарська орда. Як голодна сарана, як гайвороння, суне вона чорною хмарою на наші землі, людей в пень рубає, палить міста й села, руйнує культуру і в пустиню квітучий край замінює. Київ, по татарському нападі на нього, — це гори румовищ. Тільки двісті домів оціліло... ,,Куди ступить нога татарина, там уже трава не поросте'', — говорить наш народ. Народ тікає, куди може: на північ, а ще більше на захід, у галицько-волинську землю, де мов із землі виростають нові міста й села, де постає могутня галицько-волинська держава зі столицею Галичем над Дністром і перебірає на себе продовжування політичної і культурної традиції Київської держави. Коли ж одначе вимирає рід славних галицько-волинських князів, тоді Польща загарбує галицькі землі, а Литва Волинь, а пізніше і всі інші українські землі на сході, і таким чином повстає сильна й велика литовсько-руська держава, в якій перевагу мають українці, бо ж вони розумом, освітою і культурою далеко перевищують литовців. Литовці у всьому стараються наслідувати ,,Русь'', перебирають і державний устрій, і закони, її звичаї й культуру, а тодішня українська мова стає державною мовою, українська література оживає, культура підноситься, народ наш дальше її розвиває, двигається матеріяльно і духово. Підноситься рільництво і скотарство, розвивається ремесло, промисл і торгівля. Постають нові школи, поширюється освіта, росте охота до науки. Постають зв,язки з заходом, бо ж і ціла литовсько-руська держава сильно і тісно пов'язана з заходом. Діти українських боярських родів, вельмож і шляхти виїздять до заграничних шкіл і набувають там високої освіти. Ідуть на науку до високих шкіл західньої Европи, як до Італії й Німеччини. Наші купці ідуть теж до різних країн Европи і нав'язують з їхніми купцями торговельні стосунки. Появляються на наших землях щораз кращі і величавші будівлі, замки й церкви, не лише дерев'яні, але й муровані. Розвивається дальше мистецтво, а українські малярі находять працю по всіх сусідніх краях. На українських землях постають церковні братцва, які не лише дбають за справи церкви й віри, а закладають школи, щоб, не дай Бог, освіта не підупала, бо з її упадком наступить і культурний занепад народу, — упала б і віра ,,благочестива, руська''...

Коли ж упала литовсько-руська держава і перестала, з хвилею унії, тісного злучення Литви з Польщею, бути самостійним державним тілом, із тим і почавсь сильний польський наступ на все, що українське, на її віру, мову й культуру, то й тоді наш нарід не підупав на дусі, а почав усіми силами боротись за збереження свого національного обличчя, своїх національних прав і політичних вольностей та за свою рідну культуру. Він закладає дальше і власним коштом утримує свої школи, нищі, середні і вищі, а молодь вчиться в них не лише всяких корисних наук, а передовсім учиться шанувати і любити все, що своє, що рідне!

В 1586 р. засновують українці гімназію у Львові, а в Острозі на Волині і в Києві постають вищі школи, звані колегіями або академіями. Література, мимо несприятливих умовин, розвивається дальше, по містах побстають друкарні, книжок стає щораз більше, і вони щораз дешевші, що влекшує поширення освіти.

КОЗАЧЧИНА

Але не забуваймо, що на розвиток, чи на упадок культури має вплив не лише матеріяльний добробут, але в першу чергу на стан культури впливає в високій мірі політичне життя нації, її можливості свобідно себе вивявляти і розвивати, так, як із другої сторони політична залежність, неволя і національний гніт спричиняють занепад культури.

Такі часи політичної неволі, а тим самим часи повільного обниження національної культури мусів переживати український народ після Люблинської унії в 1569 р., коли проти волі заступників Литви й України прилучено литовсько-руську державу до Польщі. Тоді почала Польща колонізувати українські землі польськими магнатами і насаджувати на них польську шляхту, яка старалась запрягти український нарід у ярмо неволі, зіпхати його до ролі безвольної робочої скотини, знищити його віру й культуру, одним словом зробити з нього панщизняного раба. Та не так легко було це Польщі вчинити. Український народ, що понад усе в світі любив і цінив волю і нею найбільше дорожив, не затратив смаку в пам,яти часів своєї могутньої держави, не піддався ворожій силі, навпаки, вів із нею завзяту і вперту боротьбу в обороні прав нації і її життя!

За дніпровими порогами, на вольних степах України, виростала нова сила України! Народжувалося козацтво, лицарство українське, яке пізніше протиставило свою силу силі ворожій і стало захисником і оборонцем волі України, аж укінці вибороло і відродило втрачену українську державу! Бо:

„Не вмірає душа наша, не вмірає воля!
І неситий не виоре на дні моря поля!"

А народ, який раз закоштував солодкої й запашної волі, який мав уже раз свою власну державу і знає, що тільки „в своїй хаті своя правда і сила воля", в неволю не піде, не дасть себе закути в кайдани, — із вольної людини, з пана, власника і господаря власної землі, не стане рабом, наймитом і слугою ворога!

Ось як на початку сімнадцятого століття пише духовенство України до польського короля: „Український народ, це ж те плем'я славного народу руського, з насіння Яфетового, що воювало Грецьке цісарство морем Чорним і суходолом". А військо козацьке „це з того покоління військо, що за Олега, монарха руського, в своїх човнах-однодеревках по морі плавало, по суші ходило та Царгороду добувало. Це ж вони, за Володимира Святого, монарха руського, воювали Грецію, Македенію, Ілірію. Це ж їхні предки разом із Володимиром хрестиились, віру християнську від царгородської церкви приймали". Отак то український народ, пам'ятаючи славну минувшину України, черпає з неї силу до дальшої боротьби за її політично-державні права, дбає, щоб „слава не вмерла й не полягла" та каже „Буде слава славна: поміж козаками, — поміж друзями, — поміж лицарями, — поміж добрими людями". А пізніше, на початку вісімнадцятого століття, гетьман Мазепа пригадує своїм і чужим: „Колись були ми те, що тепер московини: влада і першенство. Сама ж навіть наша назва Русь до них перейшла".

КУЛЬТУРА КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Український народ ніколи не забував своїх державницьких традицій. Він пам'ятав завжди, що мав свою власну державу, яка своєю могутністю, багацтвом і силою славилась і пишалась на ввесь світ! Коли ж у половині сімнадцятого століття гетьман Богдан Хмельницький відновив українську державу, то вона своїм устроєм і суспільним ладом малощо різнилась від княжої держави й спиралась на її традиціях. Вона свідомо й послідовно йшла слідами великих державних будівничих, князів київських і галицько-волинських, і розбудовувалась на культурно-політичних підвалинах, залишених предками. Козацько-українська держава стає, як колись княжа, державою всього українського народу, а український селянин, поневолений, позбавлений всяких прав та замінений Польщею в панщизняного раба, відзискує назад свою землю і стає її правним власником. З хвилиною розбудови самостійного державного життя починає український нарід підносити і розвивати свою культуру так, що одночасно з відзисканням політичної й національної волі починається скорий розвиток і піднесення національної культури. Церква стає знову, як і колись, за княжих часів, осередком освіти й культури. Всюди, майже по всіх місцевостях України, по селах і містах, побстають при церквах і монастирях церковні брацтва і школи. Окрім шкіл постають при церквах і манастирях друкарні, а з них виходять тисячі книг не лише церковного, але і світського змісту. З Київської Академії розходяться світло науки й знання по всій Україні. В ній працюють учителі-фахівці з европейською освітою, люди високого знання і культури. В академії вчиться річно понад тисяча української молоді. А багато здібної й талановитої молоді іде до західніх країв Европи й там шукає освіти і знання. Підноситься мистецтво, малярство і різьбарство, постають нові величаві церковні й світські будівлі. Україна нав'язує з близькими і далекими державами і народами не лише торговельні, але й політично-дипломатичні й культурні стосунки. Всі чужинці, які мали

Наших Співробітників, Кольпортерів, Передплатників і Читачів вітаємо нашим традиційним українським — ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Редакція й Адміністрація „Аванґарду"

змогу побувати на землях козацько-української держави, не могли надивуватись, яка висока культура була тоді на Україні!

Чужинець Павло Алепський, що звидів був Україну за часів Богдана Хмельницького, написав у своїх записках таке:

„Ми бачили по всій козацькій землі дивне та гарне явище: всі люди там, за малими вийнятками, грамотні (письменні), навіть більшість їхніх жінок і дочок вміють читати й знають порядок служб церковних та церковні співи; священники навчають сиріт і не дають їм блукати по вулицях. А дітей в них більше, як трави, і всі вміють читати".

Так-то український народ, ставши самостійним господарем своєї землі, старався використати всі можливості, які дає власна держава, на те, щоб у першу міру піднести загальну освіту по всій Україні та поширити й поглибити свою культуру.

Одночасно з поширенням освіти по всій Україні ростуть духові й культурні потреби народу. Тож побіч книг релігійного змісту появляється щораз більше книг змісту світського: романи, повісті, оповідання, а також і научні книги, словники, граматики, лексикони, а дальше багато козацьких, великої вартости і значення літописів та історія України. З'являються поети, що пишуть вірші, народжуються драматичні твори, що їх виставляється на сценах. Побіч церковної постає і світська українська музика, з'являються в нас европейської слави музики-композитори. Взагалі тодішня наша музика досягає великої висоти, а український церковний спів стає славний на ввесь світ! Рівночасно розвивається і народня музика і спів, із якими не можне рівнятись народня музика ні одного народу в світі! Одним словом, наша народня культура часів українсько-козацької держави, наші народні пісні, малярство, будівництво і ввесь побут народу підносяться на недосяжну для інших, сусідніх народів, височину! І ніщо інше, а власне та висока культура, її глибина й сила, її відмінність і відрубність від сусідніх культур та невмирущі державницько-самостійницькі традиції рятують пізніше український нарід від загибелі, дають йому відпорну силу перетривати важкі й загрозливі часи неволі, дають спромогу відбивати ворожі наступи, дають міць і завзяття в боротьбі за власне життя, за власне національне обличчя. Бо ж із упадком української держави, з утратою політичних і національних прав, з відобранням можливости свобідного розвитку і життя при ворожому наступі і намаганні знищити зовсім українську націю, знищити всі духові вартості й цінності українського народу, відобрати йому можність дальшого самостійного культурного життя, — треба було дійсно надлюдської сили, щоб не податись, щоб не згинути, — треба було незвичайної сили духа, щоб задержати себе при житті. І ту силу черпав наш нарід із своєї культури, зі своїх традицій! Він не дав себе знищити, хоч ворогові таки вдалося затамувати і загамувати дальший розвиток його культури, позбавивши нарід освіти і знання та вбивши в ньому його геройську традицію, зіпхнувши його на дно безпросвітку і темноти... І чи не чудо це, що вороги нищили віками цілими і нищать його безпощадно ще й сьогодні, а він таки живе і бореться за те життя і вірить в перемогу? Цю силу творити чуда дає українському народові тільки його дух, його культура та його традиція! — Бо духа не можна закути в кайдани і не можна його вбити! Дух безсмертний і всесильний, сильніший від смерти!

(Далі буде)

Осередок СУМ-у в м. Канбері—Австралія

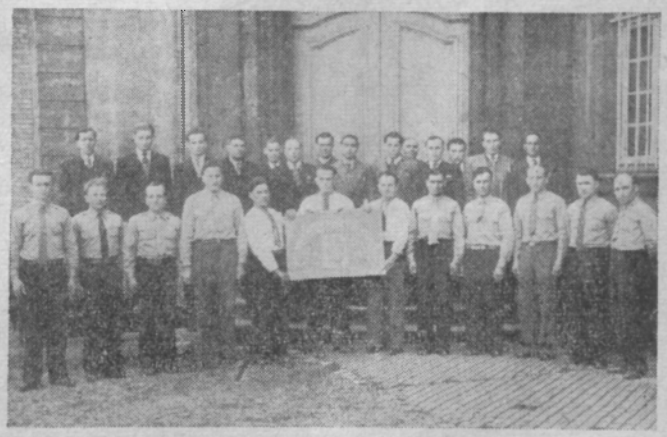

Перший осередок СУМ-у в Мец — Франція, організований в 1950 р.

М. БАГАТЮК

МЕСОПОТАМІЯ — КОЛИСКА ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

В сьогоднішньому Іраку зі столицею Багдад, в річищах Евфрата та Тигра, рік, які беруть свій початок у сьогоднішній Туреччині, та які зробили з країни колиску людської культури, лежить Месопотамія або „Аґам-Нахаїм" — Сирія між двома ріками. В північній її частині, в горішньому бігу ріки Тигра — Ассирія, на півдні, між обома ріками аж до Перської затоки — Вавилонія.

Як подає біблійне передання, країною з містами Ніневія (колишня столиця Ассирії) та Вавилон рядили королі, які, крім Бога, визнавали ще інших богів, за що на міста впав гнів божий, та були вони стерті з поверхні землі.

Найбільшого розцвіту культури країна ця осягнула за ассирійського та вавилонського панування. Після багатьох років культурного занепаду, ще раз осягає вона свого колишнього рівня за тих часів, коли країну займають араби та стає вона осідком каліфів. З нападами сельджуків (тюрко-татар) країна поволі остаточно занепадає, аж поки не перемінилась вона частинно на безлюдну пустелю, якою її бачимо сьогодні.

В науці ще донедавна панував погляд, що колискою людської культури є Єгипет: про Месопотамію як таку колиску знаходимо згадку тільки в Біблії. Доперва відкриття в ділянці археології, зроблені французьким дослідником Бота, привели до цікавої зміни поглядів на цю справу. Всі матеріяли, здобуті ним, вказали, що Месопотамія посідає, якщо не найстаршу, то прийнаймні таку саму стару культуру, як і Єгипет.

Поль Еміль Бота, французький лікар, вже в своїх молодих літах багато подорожував і так 1830 р. був лікарем на службі у володаря Єгипту Мохаммеда Алі та провадив єгипетську експедицію до Сеннаару, де займався збиранням різного рода комах. 1840 р. стає він консулярним урядовцем в іракському місті Мосуль, яке лежить над горішнім Тигром. Тому, що в цій країні містились численні загадкові горби, які своєю формою нагадували величні будівлі та бадали вже не одного подорожнього та дослідника, то й Бота почав щораз жвавіше цікавитись тією країною. Тут треба зауважити, що Бота був дуже добрим лікарем, але жодним археологом. Однак, як добрий дипломат та знавець мови тубільців, а також через непересічну впертість при праці, зумів він використати всі можливості, щоб тільки осягнути своєї цілі.

Вечорами замикав він своє бюро та вибирався в околицю поміж тубільців, де розпитував за різною стариною. Все, що тільки вважав за вартісне, купував і в цей спосіб зумів нагромадити немало дуже цінного матеріялу. Однак, коли звертався до людей з проханням вказати йому місце, звідкіля походять ті речі, ті зрушували раменами та відповідали, що великий Аллах розкинув їх щедро по цілій країні та їх можна найти всюди без труду. Одного дня Бота почав розкопи біля горба поблизу с. Куюнджік, де протягом кількох місяців дуже напруженої праці, крім кількох розбитих цеглин з дивними клиновими знаками на них та кількох скульптур, проте розбитих, не найшов нічого цікавого. Аж раз цілком припадково зустрів він дуже балакучого араба, який розповів йому про один горбок, дуже багатий на речі, за якими шукав Бота. Тут почались відразу праці над розкопами. І цей власне припадок привів до того, що його ім'я записано безсмертними літерами в історії археології. Він відкрив залишки культури, яка процвітала там майже 2.000 років та більше як 25 століть спочивала під чорною землею.

Вже на початку розкопів натраплено на мури, вкриті незрозумілими написами, образами, краєвидами та зображеннями дивних звірів. Крім давних фіґур, людей з довгими бородами та крилатих звірів, знайдено тут безформні постаті, яких Бота не бачив навіть у Єгипті. Кожний день праці приносив щораз щось нового. Старинні мури виростали з землі. Старинна столиця Ассирії Ніневія, розкішними палатами давніх ассирійських королів була віднайдена.

Повні три роки, від 1843 до 1846, велись розкопи, не зважаючи ні на лихе підсоння та пори року, ні на тубільців та турецького ґубернатора-пашу, якому тоді підлягала країна. Вороги накидали йому шпигунство, авантурництво та шукання за золотом, що, однак, не впливало на хід його праці. Вістка ця скоро облетіла цілий світ, а дослідники, що прибули в Месопотамію, у відкопаному палаці впізнали палац короля Сарґона, короля, про якого згадує біблія в пророкуванні Ісаї. Це був літній палац в роді Версалю чи Сансусі, збудований 709 р. перед Христом, після чергового захоплення Вавилону. Мур за муром з'являвся з землі, виростали великі двори з багато прикрашеними порталями, з пишними кімнатами, переходами та камерами, гаремом і рештками вежі з терасою. Тут найдено майже цілу культуру ассирійців. Крім скульптури та рельєфів, у великій кількості найдено їхні портрети, зброю та хатнє, воєнне й ловецьке виряджения.

І так, частинно завдяки припадковим обставинам , потверджено вповні передання Біблії про існування старої культури в Передній Азії, викопуючи з піскових горбів іракської пустелі прастарі міста та палаци і в цей спосіб подаючи світові неоцінимі культурні здобутки, які людство колись посідало.

ДУХОВІ ТЕЧІЇ В КРАЇНАХ ІСЛЯМУ

Кожен, хто слідкує за пресою і всіма публікаціями, які з'явилися в мовах мусульманського Сходу, переконається, що в усіх тих країнах існує в духовій ділянці така жвава діяльність, як ніколи перед тим, від середньовіччя починаючи. При цьому там також існує важкий конфлікт між „вчора" і „сьогодні", конфлікт, який тягне людську думку в нові обшири духа.

Між мусульманським світом і західньою християнською культурою існує в історії виразна параболя, хоч її не можна встановити від самих початків. Коли нав'язати розмову з молодим студентом із тих казкових країн, пізнаємо відразу, що він вихований в країні, яка сильніше за більшість европейських країн перебувала під впливом релігії. Від самих своїх початків Іслям втиснувся в усі форми державного життя, так що всі догми релігії набрали характеру державного закону. Не тільки етика, цебто властивий закон обичаїв, була предметом релігійного навчання, але й ряд законів громадського й прилюдного життя, включно з торгівлею та шлюбними справами. Але при тому релігією Магомета були точно встановлені засади поведінки, в яких заборона певних страв, приписи про вбрання, ношення волосся тощо, включно з гігієнічними вказівками, грали знаменну ролю. Це все є вже середовищем молодого мусульманина, яке говорило до нього мовою нечисленних народніх пісень, приказок і т. і. Стара письмова література його народу говорила до нього в тому самому змісті. Різнобарвне життя простолюддя було завжди вірним відзеркаленням релігійних принципів.

Не раз молодий визнавець Аллаха і його пророка Магомета зустрічався з модерною цивілізацією, яка під гігієнічним та іншим оглядом вможливлює йому користування з різних благ. Він зустрівся з виявом життя, яке не походить від релігії Ісляму і викликує інтелектуальний конфлікт.

Аж до 19. сторіччя мусульманська цивілізація вперто боронилась перед усіма атаками европейської модерної технічної культури. В цей спосіб були перегороджені шляхи до своєчасного ввімкнення в проґресивні зміни світу; зокрема в ділянці політики европейці, завдяки своїй техніці, здобули досить легкі перемоги над цілою старою культурою.

В половині 19. сторіччя зачинається в літературі мусульманських країн рух обновлення. Мусульманські літературні мови достосовано до вимог модерного часу і внедовзі зачинається журналістика. При тій нагоді вивчалося з европейських наук не тільки нові здобутки в ділянці природознавства, але й критику минулого. Тому розпочато шукати наукових основ релігії. До того часу культура середньовіччя була релігійно освячена і увіковічнена мусульманським законом. Треба було розрізнювати між справжнім релігійним добром, яке належить до загальних вимог людського серця, і справжнім законом.

Така була постава проблем в Ісляміі, і вона ще до сьогодні такою лишилась. Багато визначних філософів вступило на шлях европейських раціоналістів 18 ст., що відклали релігію взагалі. В критикованому ними середньовіччі вони хотіли знайти передвісників власного занепаду. Інші знаходили в минулому теж і глибоких філософів, які ще й тепер мають щось нового сказати цілому світові: наприклад, в 1951 р. святкувалося в Персії та інших мусульманських краях ювілей великого філософа Авіценни, який завдяки своїй синтезі філософії Аристотеля з неоплятонічним способом думання, своїм розрізнюванням релігійного й загального пізнання і вірою в доповнююче боже вправління, — мав кольосальний вплив на святого Тому з Аквіна. Далі існує створений мусульманськими теологами рух, що його вогнище є в Єгипті, який велику частину законів оголошує за необов'язкові, що не належать до власної етики; щодо цього мусульманин знайшов певні основи в містиці Ісляму, яка становить релігію серця понад формальний закон.

Але й певний реґресивний релігійний рух здобув собі величезний вплив: т. зв. ваггабіти. Релігія ваггабітів є відновленням „праісляму" в повній його чистоті, при чому характеристичним є суворе виконування законів і рішуча настанова проти техніки модерних часів. Ще перед 2. світовою війною існував у Пакістані модерний рух ваггабітського напрямку. Пластовий рух і англосаська ІМКА дістали там свою мусульманську паралелю.

В часі після 1945 р. доходить до перетворення ізоляційних шовінізмів на користь всемусульманському рухові, як теж до кристалізування становища щодо соціяльних проблем; при тому цікаво, що в Пакістані закони Корану про контролю майна і уділювання частини прибутків на допомогу незаможним здійснюються в практиці.

Важко передбачити, куди це все заведе Іслям. Проте, немає підстав песимістично дивитись на його майбутнє.

В Англії понад 750 сумівців записалося і беруть участь в підвищені знання шляхом заочного навчання при ІЗН і УНУ.

* * *

Згідно постанов ЦК СУМ-у від 4-6 березня ц.р. Здвиги СУМ-у які будуть відбуватися по країнах де є СУМ — переводити під клечем :„Честь України! Готов Боронити!"

* * *

ЦК СУМ-у приступив до здобуття фондів для закінчення випуску „Сумівського фотоальбому". Сумівці які виїхали до США можуть ще переслати світлини з діяльности своїх осередків.

ПЕТРО КІЗКО

НАУКА

Коли на консультативному викладі Андрій Шепель почав відповідати на запитання професора Морока і раптом затявся, авдиторія ожила, заворушилася, загомоніла стиха:

— Шепель, Шепель... Шепель не знає...

Професор Морок похмурно дивився з-під окулярів на хлопця, що стояв за лавою посеред авдиторії весь блідий, непорушний, із затисненими устами.

— Я не знаю... Я не можу цього засвоїти, професоре, — видушив із себе студент.

Ще більше здивувалась авдиторія. Андрій Шепель не може цього засвоїти! Яка дурниця! Хіба ж такі науки він не вивчав найдосконаліше за всіх? Хіба не він не раз полемізував із самими професорами про первісне походження людської мови? А тут, на темі ,,Селянство і держава'', осікася. І яке ж питання? — Роля селянства в державному комуністичному будівництві, погляди Леніна на приватну власність... Дрібне, приватне сільське господарство неминуче веде до реставрації капіталізму. Звідси — конечність переходу до колективного господарювання, що не може обійтись без знищення куркульства... — Та це ж школярі семиліток знають! А студент другого курсу інституту Андрій Шепель не може засвоїти!

— Ви хворий, товаришу Шепель? — запитав Андрія Морок.

— Ні, я здоровий, товаришу професоре.

— То чому ж тоді не знаєте?

Шепель мовчав.

Студентам, та й самому, мабуть, професорові, жаль стало Андрія, якому всі дотепер симпатизували за його добру науку. Його сусід раз-у-раз відкривав том Леніна в червоному переплеті, перегортав сторінки книжки і шептів щось Андрієві. А йому вчувався інший шепіт, інші слова, читані з іншої книги — книги власного Шепелевого буття.

...Вересневого ранку, як туман облягав село, облягали Шепелеву хату комуністи, влетіли до подвір'я, серед якого стояв Андріїв батько із запряженим у воза конем, у поле збираючись рушати.

— Остав, отець, — шарпнувся один із приїжджих комуністів до старого Шепеля та за вуздечку, сіпає, рве з рук.—До колхозу сьогодні разом із конем пайдьош!

— Не піду! — скаменів Андріїв батько, затулючи своїм кремезним тілом коня. — Не піду! — повторив глухо.

— Підеш! — гукнув місцевий комуніст.

Ще густіше наліг на село туман.

Андрій тоді стояв збоку білий, як крейдяна гора. Деякий час мовчазно, нерухомо, немов у землю вріс, а потім зірвався до батька, заступив його перед комуністами.

— Товариші, облиште! Ідіть геть звідси! Я сам умовлю батька. Йдіть!

Комуністи завагалися, а потіи вилаялися й пішли, залишивши Андрієві:

— Харашо, пасмотрим.

А пізнього темного вечора, після короткої ради, Андрій разом із батьком запрягли коня у воза, склали на нього деякі хатні речі, хліб та ще дещо, і виїхали геть.

Більше їх у селі ніхто не бачив. Ходили чутки, що старий Шепель найнявся тоді на працю десь на Донеччині, а сина післав у науку.

— Іди, сину, — казав на дорогу, — та не забувай батька. І матір свою не забудь, що в тюрмі закатована за виступ проти влади. Не забудь!

...— Не забудь! — майже вголос повторив тепер Андрій батькові слова перед авдиторією. А далі, напружившись, почав говорити про вчення Леніна, про ролю селянства в будівництві комуністичної держави. Слова його плуталися, як заблудлий мандрівник у диких пралісах. Говорив тихо, повільно, немов крадькома:

— Заможне селянство і його провідна верства — куркульство — перешкодою стоять на шляху до побудови комуністичного суспільства і держави. Тому виникає конечне питання ліквідації куркульства як... як кляси, а все його добро передати колгоспам... Тоді буде таке життя... таке...

В цю мить повільно відчинилися авдиторні двері і вних у сірому подертому бушлаті стала постать старого Шепеля, весь вигляд якого був схожий на жебрака.

— Чи тут Андрій Шепель, син мій, товариші? — запитав Андріїв батько і, вгледівши сина, слабим голосом вимовив до нього:

— Андрію! Сину! Хліба... Дай, сину...

Старий Шепель похилився на одвірок і його сива голова безсило опустилася на запалі груди. Над дверима, в кутку стелі, в обіймах павука затріпотіла муха. Професор Морок, немов із гробниці, озвався до залі:

— На цьому наша консультація на тему ,,Селянство і держава'' скінчилась!

За вікнами інституту прогула сирена машини.

* * *

— Професоре! Професоре! Товаришу Морок! Боже, яке щастя в нещастю нашому! Скільки ж це років не бачились? Чуєте, батьку? Це він, мій професор Морок! Чуєте?

Андрій Шепель вів за руку сліпого батька в напрямі до великого кам'яного будинку на Благовіщенській, під яким сидів і грав на катеринці професор Морок.

В. БІЛИК

Слово до друга після бою

Ніч.
Розгойдану темінь
Шматують трасуючі пасма.
Та скалками ракети —
Друга. Третя...
Отак — почалось:
— Поводи коноводам!
— Перший рій — наперед!
(В горлі — спазма,
І розпарений піт заливає холодне чоло).
Перший рій.
(Себто — ми).
А довкола густішає темінь.
...Очі візьми — й повиколюй собі...
Тож до болю в зубах
Затягаємо шолома ремінь —
Ми готові на все.
Ми заслали вже перший набій.
— Перший рій!...
(Себто — ми...).
Тріпотіла розтрощена тиша.
І, здавалось — від вибухів
Всі ми поглухли нараз
І насліпо в провалля ідем...
Тільки мозок невпинно колише
На терезах свідомости
Свій невідкличний наказ:
— Лиш вперед і н кроку назад.
І востаннє лютують гармати
По ворожих, принишклих вночі бліндажах.
Хто — скажи — перед ворогом
Міг нас затримати, брате,
Коли пломінь завзяття
Із серць нам випалював жах?!
Так в боях пізнавалась та правда —
З-під окопів ворожих
Ще ніде і нікому
Назад не було вороття.
Лиш вперед! —
Хай загинеш, та все ж переможеш,
А назад —
Все загубиш — честь і життя.
І тоді:
Ми і вічність
Близькими були до нестями,
І не можна було відрізнити,
Чи ми ще живі й на землі,
Чи земля ця і вічність
На мить помінялись місцями? —
Так хвилини завзяття
Між ними різницю змели!...

* * *

Свіжий ранок летів. Пустоцвітом летів із шипшин.
Я розплесканий шолом ворожий чомусь то крутив у руці,
А на вітті обвуглених кленів вже юрмився щебет пташинний,
І мене вітерець по обсмаленій пестив щоці.
Так закінчувавсь бій, залишаючи вирви димучі
На землі, що могилою кожному стане вона,
Та думками про смерти хвилину ніхто свою радість не мучив
І цілком було для нас слово — війна.
Ми лежали на теплій ріллі. І світанком обпалене небо
Розгорталось поволі, як прапор. І вітер на травах притих.
,,А скажи мені, друже, — почав ти, — чи от колинебудь
Хтось згадає про тебе, про мене, про нас і про тих,
Що сьогодні в могилу лягли?''
Ця ніколи не скінчена тема,
Та і що ж відповісти на запит твій міг я тоді,
Як і сам я не вірив, що ми є творцями поеми
Про геройство живих — і безсмертних могили святі.
Так було й буде так — поки стало призначеним колом
Обертається наша плянета. Нам доля одвічно така —
Йти і вірити, друже, що й твій продірявлений шолом,
Як святиню, побожно підійме нашадка рука...

* * *

Шикувалися сотні чіткими чвірками на скоро,
А назустріч тривожного вітру вже побит наспів;
Не терпким моріжком — до нудоти їдким йодоформом
Був напоєний простір розлогих безкраїх степів.
І числили копита ніким не раховані милі...
Знаю, будемо, друже, ми згадувать завжди про них,
І про те, як з стремен витягали ми ноги знімілі,
Як під квіти дерев припинали своїх вороних.
Як розбехтаним шляхом гойдалися сірі кольони,
Все туди і туди, де затаєна даль стугонить...
...Ніч зімліла над степом — гаряча земля прохолоне,
Наші змилені коні протряхнуть від лютих гонитв...
Знали ми — командир розставляє останні резерви,
На розстелених картах нам долю у вузол спліта.
Ми говоримо часто про втрачені нерви,
Про нестяму боїв і розгублені юні літа...
...І котилися зорі в вітрами заласкане жито,
А цигарки вогонь то жеврів, то згасав у руці,
Думав кожен із нас — як багато уже пережито,
Та як все ж таки жити нам хочеться в світі оцім.
І ще пісня зрина — ,,сумувати, мій друже, не треба'',

С. ЛЮБОМИРСЬКИЙ

Варіянт стихії

(Закінчення з ч. 1 (23)

Зі здивуванням запримітив механік дві сльози, що сплили самітньо по обличчі летуна на те, щоб зникнути у зморшках його знищеного літами обличчя. Зворушення, чи змучення?

Літак плив над лісами. Над лісами того квадрату, що в ньому правдоподібно постигло летуна нещастя.

Не прибув на місце...

Летун відсунув гавбу з голови назад. Механік автоматично пішов за його прикладом.

Бачив, як пільот шепче незручними устами якісь тихі слова.

Мовчав при цьому механік. Забув молитись, але шанував молитву другого...

А потім, не дивлячись взагалі на свого механіка, пільот замкнув газ у машині...

— Кидай вінок...

Механік обережно підняв зелений міртовий вінок і відчинив бічну шибку. До кабіни вдерся вітер і разом з тим якісь відгуки з лісів, що їх не глушив виключений мотор...

Механік вихилився дещо, глянув вниз. І заховав голову знову.

— Сер... — в очах мав вогонь. — Сер... наші ракети... Жовтий дим... Гляньте, сер... Наші ракети стріляють...

Газ заревів знов тисячею коней мотору, машина зірвалась з новими силами до переду. Як тигр, вдивлявся пільот у довгі смуги жовтого диму, що виросли над темною зеленню карпатських лісів...

Лице його жевріло.

Вінок остав у кабіні.

* * *

Бар, як звичайно гомонів склом, пивом і розмовами. Хмари сигаретного диму прислонювали ясність сцен і умів, та це нікому не перешкоджало з запертим віддихом слухати і широко відкритими очима приглядатись першому механікові ескадри капітана Ставнея. Бар цілий гомонів його басовим голосом...

— Бойс... — верещав червоний від оповідання механік, звичайно службова і поважна людина, тепер зовсім не те. — У хвилині, коли ми вже сиділи... під горою, вважайте, ви розумієте, що це значить—сідати під горою одномоторовою машиною, ви розумієте... У хвилині, коли ми вже сидимо на землі, як квочка на покладках, чуємо стрілянину, пекло, мітральєзи, ґранати, кольти, все... Дух нам запирало — і механікові дух заперло і він мусів відкрити його цілою шклянкою пива — а капітан, як льодова гора третьої величини, ані не дрогнув; ви знаєте старого добре, але такого ви його не знаєте... Сто разів зимніший і сто разів міцніший, бойс, це була розкіш... — механік розпливався в похвалах свого зверхника. — Бойс, май бойс, це був день... Як ми вгріємо в ліс з усіх чотирьох мітральєз, аж відгомін пішов тими горами, якби хтось на гармонії потягнув... Ви знаєте цей звук...? Такий довгий... гуууу... Відгомін у горах... Чудова річ... Одна ракета блиснула недалеко, наші були близько..., наші хлопці, бойс, а за ними рашен... москалі... Я вхопив за пістолю, а капітан лиш по лісі з усіх мітральєз, як горохом... Потім наші вибігли до нас, уявіть собі — дипломатичну пошту мали ще з собою, не знищили ще, чекали, знали, що ми їх вирятуємо... Бойс, я мало не плакав... Зістрілили їх большевики, але вони вискочили на час із парашутами і низько над землею...ліси дали сховок, лице гранична сторожа відкрила випадок... Стара добра Вельві згоріла в тих лісах, але наші хлопці цілі... Добігли до нас і зразу до машини... А капітан знов тільки трррррру... з усіх мітральєз по лісах, а вогонь пішов з усіх дул, і тоді пропелер в рух, і знов мітральєзи... Скажіть, чи у війні вони теж так гарно нам грали...? — питав перший механік, заслуханий ще у звук цих скорострілів....

Ніхто не вмів дати відповіді. У війні вони так часто грали на жаль...

Широкими камінними східцями поволі сходив худорлявий капітан. Склав звіт полковникові, сказав йому про все, що міг сказати. Решту мусів промовчати. Знав, чому. Мав руку полковника, що справа буде на цьому полагоджена... Може.

Але чи на цьому її кінець? Чи на цьому молоде покоління пристане у своєму далекому поході...? Чи воно остане глухе на дальший зов, чи воно піде знов і знов, і так безконечність...? Тих людей манила боротьба, манив Великий Ліс... Вони підуть і будуть іти...

Капітан тямив кожну рису молодого обличчя від хвилини щасливого рятунку. Там не було страху або зневіри. Там було орленя, вогонь... А це багато.

І підхоплюють всі — „нумо, хлопці, веселої грай",
І лунає вночі — „бачиш, клаптик блакитного неба"
І стиха в далені — „наче згадка про кинутий край".
Я ж радів, що так мирно зідхають потомлені коні
І трави запашної сочисте смакують стебло,
Що жита зеленіють, і згадка пропалює скроні
Про очей твоїх, Мамо, ні з чим незрівняне тепло,
Що мене зігрівало в скажені морози і хуґи.
Я радів, що в боях не схибила ні разу рука...
Та кінчається, чую, спочинок. Наказ — підтягнути попруги!...
Знову легка нога неслухняне стремено шука...

Чим супроти цього були свіжі чи старі сліди куль на машині? Вони звичайні у тому світі...

На вулиці пристанув біля свого авта. Хотів закурити. Вартовий підстаршина поздоровив його при переході, капітан майже не помітив...

Але тепер відчув дві постаті, що пристанули за його плечима.

Пізнав.

— Це ви... — шепнув.

— Так, це ми...

Ясніша тінь простягнула м'яким рухом щось у його сторону.

— Візміть це... від нас... для вас.

Капітан стиснув в долоні міртовий вінок і в задумі глядів за двома тіннями, що тихо відійшли на свій далекий шлях.

Поліцай витріщив трохи очі, та капітан зник вже у пільотській кабіні. Шкляний верх замкнувся. Оподалік, при в'їзді на стартвей, стояла ґрупка старшин, приятелів, і між ними полковник, що приїхав сам на летовище. Машина перейшла побіч цієї ґрупки на повному газі і вкотилась з розгоном на стартвей. Майнули кольорові хоругвки і десятки метрів білого бетону зникло під колесами...

Літак підірвався до лету.

А десь там далеко, в незнаній країні, стирчали рештки розбитої машини і гляділи у віддалену синяву прозорого неба молоді очі... Юний летун не прибув на місце. Залізна стіна заховала собі його таємницю. Таємницю, що про неї міг тільки догадуватись капітан Ставней. І молода дівчина, що прислала вінок на могилу свого героя. Вінок... і більш нічого.

Дивне це покоління. Дивні його задуми і рішучість, з якою воно переводило їх в життя. Жертвенність. Холод. І запал побіч, разом з тим. І ще щось. Щось, що кидало далеких, вихованих на чужині дітей у рамена ідеї спільного змагу, страшної і безвиглядної — здавалося б — боротьби. Дивне це покоління. З-під небес в одній хвилині спадало на землю, щоб у слідуючій знов піднестись на вершини олімпійських ідеалів.

Так думав худорлявий капітан, залізною рукою ведучи сталевого птаха в повітряних просторах. Всі його зусилля опанувати крутіж цих думок не дали висліду. Вони повертали вперто і вперто, викликаючи на чолі ряд сірих зморшок.

Непорушно сидів побіч механік, сціплений зором із дулами вмонтованих скорострілів, непорушно настільки, щоб малий вінок на впав йому з колін на долівку. Не розумів перший механік того народу, не розумів, нащо той вінок. Якби хоч великий... але такий малий, міртовий вінок...? В честь впалому у службі? Гм, дивні народи є на землі.

Капітан, одначе, знав, нащо був цей вінок і для кого він був щастям, а для кого свідомою і безповоротною втратою... Так, тепер неодна сльозинка впаде його слідом. Але це вже запізно.

Ще в ранніх годинах привітала їх Прага стрімкими вежами своїх святинь. Літак осів, набрав палива та пошту і побажання консуля всього найкращого, і так дальше.

Понад земельними луками й горбами середньої Чехії, понад горами й потоками Словаччини, понад верхами Карпат і понад....

Летун одною рукою виняв з кишені листа і приглянувся невеликій мапі, щоб вказати мале місце, куди полетів юний летун і де його постигло нещастя... У виконанні не службового... але неменш важного обов'язку...

Перший механік вказав капітанові рухом бороди на бусолю.

Вона вказувала виразно північносхідній напрям лету.

Капітан не озвався. Блиск в очах дав пізнати, що він доглянув здивування першого механіка.

Та напряму не змінив. Коли в слухальцях озвалась якась стація, капітан виключив себе. Не відповідав. Зірвав на цю хвилину зв'язок із світом. І держав той самий напрям. Високо над землею, доки не зазеленіли верхів'я і ліси призначеного квадрату...

Гостро пішла машина вниз. Механік глядів із ростучим здивуванням то на пільота, то на показники. Земля піднімалась із застрашаючою швидкістю. Поодинокі гори видніли вже довгими тінями, якась ріка матовою гадюкою втікала між темними лісами, щораз ширша й ширша...

Механік мовчки глядів на показники.

З переможним ревом мотору над силами природи машина вийшла зі стрімкопадного лету на площину, рівнобіжну до стелі чистого неба.

„...В СИСТЕМУ ВИХОВНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ СУМ-у ВПРОВАДИТИ ПЛЯНОВІ Й СИСТЕМАТИЧНІ КУРСИ-ВИШКОЛИ З ДІЛЯНКИ УКРАЇНОЗНАВСТВА".

Із Резолюції IV Конґресу СУМ-у

ЮНАЦЬКИЙ СВІТ

Додаток для Юнацтва Спілки Української Молоді

Я. МАНДЮКОВА

ЯК ВРЯТУВАВСЯ КНЯЗЕНКО ВОЛОДИМИР

— Володку, гей! де ти? — кликав свого сина великий переяславський князь Всеволод. За хвилинку до рундука княжого терему підбіг кучерявий, стрункий хлопчик з луком у руках.

Князь всміхнувся:

— Бачу, не дармуєш!

Очі княжича заіскрилися:

— Не слід батечку, дармувати, як половці за плечима!

Князь поклепав сина по плечу і промовив:

— Володку, завтра вибираємося в похід, приладь свою збрую, коня й гайдука в дорогу! Слід тобі заправлятися до воєнного ремесла. Побачимо, як даси собі раду на війні.

— Батечку! — гукнув він, — не повстидаєшся мене!

Ще сонце не сходило, як на другий день в ранці замаячіло озброєне військо між високими травами розлогих степів. Володко з малим відділом своїх друзів їхав біля батька й не міг натішитись, що його взяли на таке важне діло. Біля полудня військо розтаборилося в лісі, щоб відпочити й напоїти коні у Дніпрі.

— Тепер на тебе черга, — звернувся князь до сина. Як донесли мені стежі, десь тут недалеко за горою стоїть табір половецький. Твоє завдання підкрастися під табір, розслідити їхні сили, по можливості підслухати їх наміри й донести мені. Ну що ж, хочеш піднятися до цього діла?

— Так, батечку!

Після короткої підготови зібралося кілька друзів княжича й усі разом помчали у сторону високої гори, позіскакували з коней, лишили їх, а самі хильцем полізли на гору. Володко виліз на великого дуба й розглянув всю околицю. На другім боці гори побачив великий половецький табір. Люди волочилися туди й сюди, пекли при вогнищу баранину та роздирали її здоровенними кровожадними зубами.

Ненароком один з половців поглянув у бік на Володка. Скоренько зірвався з місця й вимахуючи руками,по чав показувати товаришам на ліс.

Володко зрозумів, що їх відкрили, зліз скоро з дуба і повідомив друзів про все.

Тікати було вже запізно, бо половці оточили гору, залишилась тільки вільна стрімка стіна, що спадала прямо в ріку. Хлопці похололи від жаху, але Володко пошепки промовив:

— Хлопці, є ще рятунок, скидайте хутко ваші пояси, зв'яжемо їх разом, один кінець прив'яжемо до дуба, а другим спускатимемось у ріку.

Але виявилось, що мотуз був закороткий, деякі з хлопців боялись лізати і скакати з такої височини.

— Хлопці, рішайтесь! Або воля, або половецька неволя. Я чіпляюся кінця шнура, моїх ніг чіпиться Всеслав (бо ми обидва найсильніші), а по нас злізуть, наче по драбині, інші. — Швидко! Бо небезпека наближається.

В одній хвилині хлопці спустились в ріку, а за ними зіскочили Володко і Всеслав та хутко попливли в бік гайка.

Коли половці вийшли на гору, побачили тільки прив'язаний до дуба мотуз.

Зрозуміли, що пташки втекли їм.

Послали їм навздогін кілька стріл, але вже хлопців не досягли. За той час знайшли наші юнаки своїх коней і як стріла помчали до княжого табору.

Ледве переводячи дух, розказав Володко батькові про положення й численість половецького табору, а Всеслав оповів, як то Володко своєю бистроумністю врятував їх від неволі.

Спортова ланка осередку СУМ-у в Кармен дель Парана — Параґвай, займаються фізичними вправами

ВОЛОДИМИР СІРКО

ЇХНЯ ПАРАДА

— Знаєте що? А як ми зробимо свою параду? Замість до Горожанки підемо до Яблонова! — загомоніла мала громада.

— Авже ж! — Підемо!

— З своїми прапорами!

— З синьо-жовтими лентами!

— А я візьму батькову сурму!

— А як пан вчитель буде сваритись! — зазначив боязко Петрусь.

— Га! а ти боїшся пана вчителя! А що нам польський вчитель має до говорення? Щоб ми з його прапорами на його параду йшли? Ніколи! Хай ідуть поляки! Ми маємо свій прапор! Чи не так? — обороняв гаряче свою пропозіцію Богдан.

— Хай поляки й казяться, а ми зробимо свою параду!

— Авже ж, що зробимо! — загомоніла решта учасників „бойової паради". А було їх усіх разом п'ять: Богдан, Петрусь, Івась, Василь і Славко. „П'ятка згори", як їх усі діти називали. Це тому, що вони всі жили на невеличкому узгір'ї вкінці села. Ця територіяльна спорідненість зробила з них нерозлучних друзів і спільників в усіх добрих і злих акціях, що часто були предметом розмов батьків з різними властями. Їх дружність та згода були добре відомі всім дітям. Їх усі любили й боялись. Це була велика рідкість, щоб між ними була незгода. Коли часами й виникала якась суперечка, то не надовго. Завжди знаходилась якась ціль, що об'єднувала їх знову. Найчастіше це була бійка з поляками. Як котрийсь Антек, син польського кольоніста, був зарозумний і наскочив із своїми панськими манірами на „хлопського мургу", тоді між „п'яткою" сварки не було. Антек згодом відчув „хлопський" п'ястук, і на другий раз шанував усіх однаково. Не було також ніколи спорів у школі на годинах співу. Коли тільки вчитель хотів співати „Леґіони то", тоді за ініціятивою „п'ятки" ціла кляса співала „Ми гайдамаки". Не помагали розмови з батьками, „погано" в піврічному свідоцтві і погрози викинення із школи. Всі стояли твердо на свому рішенні. Вправді назвати цей чин рішенням тяжко, бо хто це рішав? — звичайно, ніхто. Воно приходило само.

Така ж єдність запанувала й сьогодні, на передодні польського державного свята 3-го Травня. Мала „бойова рада" вирішила однозгідно не піти на польське свято, головною програмою якого була святочна парада, а зробити свою українську параду.

Як звичайно, Богдан перейняв на себе всю команду, а решта п'ятірки розділила між себе різні обов'язки.

Івась мав повідомити всіх дітей про українську параду, Петрусь — зібрати гроші та купити жовтого й синього паперу на прапорці. Мав зорганізувати групу дітей та зробити для кожного учасника прапорець і пов'язки на руках, а Славко мав організувати технічну частину, з голками й нитками та іншим.

— Ну, а тепер до роботи! Завтра о 9-тій годині всі на оболоні! Але святочно! — наказав Богдан, і мала громада розбіглась, кожний в свою сторону.

Цю ніч мало хто з дітей спав спокійно. Їм снились пречудні сни про українське військо, що виганяє ворога з рідних сторін. Кожний був принайменше сотником, а дехто й отаманом.

Золоте проміння сходячого сонця застало вже всіх учасників „бойової наради" на ногах. Ця ніч була для них вічністю, і коли б не строгі слова батьків, то вони вже опівночі почали б були збиратись в дорогу. Тепер вони бігали щасливі й бадьорі по вуличках села, що прокидалось зі сну, і перегукувались з друзями. У вікнах хат з'являлись обличчя, і за хвилинку з дверей кулею вилітали хлопці й дівчата, повиваючи прапорцями. На оболоні росли гурти, голосливі громади. Всі щось робили, щось радили і споглядали з довір'ям на Богдана, що давав усім вказівки та призначав прапороносців, чотових, сурмачів та зв'язкових. Декому довелось перечепити ленту, яку він у поспіху почепив криво, дехто мусів почистити черевики. Богдан мав добре око і дбав, щоб парада вийшла святочно.

Коли заскрипіли ворота в близьких господарствах, і на вулиці почали з'являтись корови й коні підгонювані пастухами, на оболоні вже стояли готові ряди дітей. Богдан подав команду, і сурмач заграв „Вже час, вже час, народе встань!" Голос трубки підігнав кількох „пізніх Іванів", що в поспіху долучались до довгої колони, що виходила вже на дорогу. Богдан поглянув ще раз по кольоні, і його серце сповнилось радістю. На чолі колони хлопці несли два метрові прапори, а за ними трійками, розділені на ґрупи по 30 осіб, маршувало понад 200 дітей. Докладно почислити було неможливо, бо прапори закривали вид. Немов синьо-жовта річка, колона плила серединою польової доріжки, вигиналась, мов вуж, то знову випростовувалась. Але Богдан добре бачив передніх, їх очі блищали запалом, і повні лиця переливались щастям.

Чотири кілометри польової дороги видались коротшими, ніж щоденна дорога до школи. На обрії з'явились перші хати Яблонова, і прапорці захитались живіше. Хвилюються.

— Ми входимо в село. Держіться гордо! Як на параді!

— Сурма! — крикнув на весь голос Богдан.

З придорожних хат почали вибігати люди, з цікавістю поглядаючи на нещоденне явище.

— От козаки! Мов справжнє військо! — було чути захоплені голоси з воріт, дехто запитував:

— Куди ви йдете? — мовчанка була відповіддю. Навіщо ж говорити? Хіба не видно? Тільки ще дуже випиналися малі груди, і вище підносився прапор.

А ось вже й Церква. Заповнена по береги вірними, не може прийняти несподіваних малих гостей. Тому наші колони розташувались на дворі. Ніхто з них ще так поважно не стояв на Богослужбі, як сьогодні. Навіть гострий погляд дяка або підтягнення за вухо паламарем не змогло б того доконати, що синьожовта лента на грудях і рідний прапорець.

Богослуження скоро кінчилось, і люди почали виходити з Божого Дому. Все більша громада людей окружала малих бойовників. Дехто почав нав'язувати розмову. З боків із заздрістю підглядали місцеві діти.

Раптом біля Богдана з'явився якийсь високий чоловік. Він схилився, простяг спершу Богданові праву руку, а потім схопив його в свої кремезні рамена і поцілував у чоло. Тоді, поставивши Богдана на землю, обтер сльози та підніс праву руку вгору.

— Оце майбутність України! Це наші діти! — Це говорив отаман Української Армії Палій, активний учасник визвольних змагань і кількакратний політичний в'язень московських і польських тюрем. Богдан від зворушення хотів щосказати, але на першому слові затявся. Не вистарчило відваги.

— Ко — ман — дуй — те... нами... — вкінці промовив.

Старий воїн зрадів ще більше.

— Струико! Відділ ходом руш! — понеслась за хвилинку тверда вояцька команда — і малі ноги вдарили в ритм похідним кроком, і люди розступились, приглядались ще довго їхнім забавам під керуванням отамана Української Армії Палія.

А сонце підносилось усе вище й вище до зеніту та давало знати, що час вже обідати. Діти не мали охоти покидати забави, та треба було. Відгомін дружнього прощання з отаманом і людьми ще довго насичував гаряче повітря.

З піснями вертались діти додому. Та ні, це вже не діти йшли, а українські воїни — козаки. Адже так сказав сам отаман Палій.

На рідній просторій оболоні чекали вже на них рідні та сусіди. Матері вже нетерпеливились, що обід захолоне. Але їм було не до обіду.

— Курінь стій!

— Розхід з козацьким Слава!

— Слава! Слава! Слава Україні! — продзвеніло діточими голосами, і відбившись від берегів, що оточували оболоню, понеслось гомоном понад солом'яні стріхи в далечінь.

А. К.

МАЛИЙ ГАРМАТНИК

Петрик ледве діждався того дня ранку. Він чув, як опівночі до хати ввійшло з 10 вояків, як балакали з батьком. Хотів уже було злізти з печі, де так тепло було спати коло бабуні, але йому не дозволили. Батько все одно пішов з хати, світло загасили — спи!

Як йому спати, коли чуєш, як по дорозі їдуть важкі вози (здається, навіть один через подвір'я переїхав), по селі щось вигукують, хтось кричить на коні.

Спали б ви, коли б таке чули й не могли подивитися, що там таке?

Петрик догадувався. В село певне заїхали гармати і, мабуть, таки рано бій буде. Стрільці (він же від батька чув) відступають і може будуть відбиватись від ворога.

О! Петрикові здавна хотілось побачити бій. Війна, війна! — а тут він ще й не бачив бою. Адже й він не дивився б отак, зложивши руки, бо чи ж він не знає, що стрільцям потрібно моторних хлопців. І чи ж не знає, що в нашій українській армії тепер хвороба, тиф, голод, щораз менше є таких, що можуть двигати кріс? Хіба не знає, що тамтих, большевицюг, треба бити, бо якби вони виграли, то буде біда!

Е! Коли б то до ранку!...

Але власне серед таких розважувань Петрик заснув а прокинувся від того, що хатою, піччю й ними на печі підкинуло від гуку. Він сів з просоння й думав уже хвилину, але батько побачив його:

— Нічого, сину! Це в нашому саді гармата б'є.

А! це що інше. Петрикові зразу серце вщухло, і хоч гармата далі підкидала хатою, він надягав швидко штанята, камізельку, а в голові тільки й крутилось:

— Ану, побачу їх!...

* * *

Петрик не бачив ще, як стріляє гармата. Ось вона стояла вся перед ним, ніби велетенський костистий звір, напружившись до скоку, а біля неї крутились чотири стрільці. Один з них давав накази, але значіння їх Петрик не розумів. Знав тільки, що як він скрикнув „пали" — то гарматна люфа відскакувала назад, викидала сніп вогня і гупала таким гуком, що опісля в ухах дзвонило, а ноги дрижали, як пружини. І знову накази.

Але цікавіше від цього було що інше. Петрик бачив, що така ж гармата стояла в саді їх сусіда, Горбая, а далі ще одна на подвір'ї Тарабанихи,

і ще одна далі. І всі три, одна за одніє, ніби змовившись, бахкали: Бах! бах! бах! — а Петрик кліпав шораз очима і затикав вуха, бо дзвонило, ніби хтось дзвінок від саней туди вложив.

— А дають їм бобу! — думав Петрик і за якийсь час уже спокійно виліз з-за стодоли в сад. А ще за якийсь часок стояв доволі близько біля гармати й думав:

— Хіба ж воно так лячно бути на війні? Правда, що оці набої такі, що хто зна, чи підніс би, але невже він не підносить своїх ровесників—Миколу, Панька? Го, не дуже там тато знається на війні, коли сміявся з нього, як він хотів раз іти битися з большевицюгами!...

* * *

Петрик стояв так доти, доки не сталося нагло щось лячне. В повітрі швирнуло щось, гримотнуло над комином хати, і з дерев у саді посипалисо галузки та листя. Біля гармати зойкнув гарматник і повалився, вхопившись за голову, на землю.

Це був мент, коли в Петриковій голові мигнуло: Тамті б'ють! — і він ускочив знову за стодолу. Він не боявся. Він тільки розширив очі. Відірвані думки пригадували йому щось з оповідань батька про те, що гармати сховалися в сад, щоб їх большевицюги не помітили, і що як найдуть їх, то звичайно — розіб'ють.

За цим першим шрапнелем, що бухнув над їх хатою, гармати знову вистрілили. Той, що подавав команду, скричав щось, і трійка забігала жвавіше, гармата тільки кидалась назад і вперед, і почала вона, і ті, що були в сусідів, так гупати, що просто перерви між гуком не було.

Петрик не боявся. Петрик боляче вдивився в того гарматника, що лежав нерухомо на землі, і слідкував за тими двома другими, що ніби виросли з-під землі й почали звідкись—з дороги через їх подвір'я, носити набої, швидко біжучи назад—так, що ледве встигали. Носили, а гармата била. Потім скинули блюзи. Потім розщіпнули сорочку і піт котився по їх обличах і засапалися аж почервоніли.

А потім Петрик бачив ще, як над подвір'ям знову бухнуло щось вогнем, дмухнуло, як один з тих, що носили, загнувся і гопнув цілим тілом назад на бігу. А потім, Петрик сам не знає, як побіг сам за тим, що біг ще здоровий, через подвір'я на дорогу, і побачивши, що тамтой простягав руки до стрільця, який здіймав з воза набої, підбіг і сам простягнув руки.

* * *

Потім Петрик не знав, що діялось. Пригадував, і те все переплуталось. Тямив, що вигинався дуже назад, що ноги йому ніби вростали в землю; але скільки переніс набоїв з воза до гармати — не знав.

Тямив, що як приніс перший, то на нього вицірилися здивовано очі; ще бачив, як той його перший набій пішов в дуло, а потім вже не ждав.

Пам'ятав ще, щось гупало й дерло повітря, що врешті хтось скричав, звідкись надбігли коні — і гармата ґальопом перелетіла через подвір'я, дорогу, а за нею, з дзеренькотом і збиваючи куряву, друга, третя... що коні випнулись...

І тямив, що стояв потім у воротах, сіпав зубами шапку й дивився, як зникали за скрутом, а до очей пхалося щось з горла, таке, як плач...

Жалів, що не міг вскочити на гармату і їхати далі; що так коротко, кілька хвилин усього, був гарматником своєї армії.

СОБАКИ, ЩО ДОПОМОГАЮТЬ ЛЮДЯМ

Собаку вважають за найкращого друга людини. Але він не тільки її друг і товариш у грі, але спритний і корисний людині ще багато в дечому. Для певних робіт людина не могла б бажати собі кращого помічника.

Як відомо, є багато різних собачих рас, які відрізняються виглядом і здатностями. Деякі з цих рас застосовуються здавна, через властивості їх тіла й характеру, для певних завдань.

Собака ескімосів

На далекій, холодній півночі — Ґренляндії, Алясці й Лябрадорі — вирощують раси, які є добрими собаками для саней. Найкращий і найспритніший між ними мабуть „лябрадор-гаскі", довгоногий і з товстим хутром. Такий „гаскі' тягне майже 150 фунтів без особливих труднощів. Ескімос запрягає відразу цілу зграю до своїх саней і може так їздити днями по безмежних снігових полях своєї батьківщини.

Балто, один з цих „гаскі", став знаменитим. В центральному парку в Ню-Йорку стоїть йому пам'ятник. Колись він врятував багатьом людям життя. Багато років тому, коли літаків ще не так вживалось, як тепер, в місті Ном в Алясці вибухла епідемія. Серуму, потрібного для врятування хворих, не було, і його треба було привозити здалеку. Більше тисячі кілометрів треба було їхати туди й назад, і можна було користуватись тільки собачими санями. П'ять днів чекали люди в Номі і з ними вся Америка, в той час як собаки, керовані особливо досвідченими людьми, бігли через льодову пустелю Аляски. Були взяті додаткові собаки, щоб можна було час до часу запрягати інших. Так переїхали велетенську віддаль за половину звичайного часу — більше за 200 кілометрів за 24 години. Але в останній день

самі потрапили в страшний „блізард", одну з тих снігових заверюх, які роблять собак і людей сліпими на кілька годин. Те, що дорогу не згубили і допомога до Ному не спізнилась, завдячили тільки певному інстинктові керівного собаки Балто.

Індіяни в Лябрадорі вирощують собаку для саней, якого вони називають малемутом, і який має в собі половину вовчої крови.

Вівчарський собака

Вівці — приємні тварини, але занадто дурні, щоб розуміти волю людини. Тому вівчар потребує собак, через яких він може примусити овець виконувати свої бажання. Вівчарський собака є однією з найрозумніших рас. Особливо короткошерстого вівчарського собаку застосовується всюди, де потрібний особливий розум, як от у службі поліції, або на війні, для перенесення повідомлень. Менш відомий довгошерстий вівчарський собака, але саме він виконує тепер в більшості свою основну роботу.

Сен-Бернардський собака

Приблизно триста років тримають ченці на гірському переході Сен-Бернар у швайцарських Альпах сильних, великих собак, які допомагають їм рятувати туристів, що заблукали. Раніше ці собаки виходили втрьох чи вчотирьох, щоб іти за слідами заблуканих. На шиї вони мали пляшку з рідкою поживою. Тепер їх супроводжують ченці, яких спочатку повідомляють телефоном, коли поблизу є туристи. Сен-бернарські собаки мають дуже гострий нюх, так що вони можуть чути людей з великої віддалі, навіть коли ті лежать під снігом. Кажуть навіть, що собаки можуть передчувати лявіни.

Найбільш заслужений сен-бернарський собака був Баррі. Він жив приблизно 150 років тому і за час своєї десятирічної служби врятував життя не менше, ніж сорока людям. Один раз він знайшов десятирічного хлопця який був зовсім засипаний снігом і майже замерз. Баррі грів його своїм тілом і лизав йому лице й руки, доки той прийшов до пам'яті. Тоді собака ліг біля нього, взяв хлопця на свою спину і заніс його до манастиря. Зображення Баррі зберігається в природничому музеї в Берні.

Собака для сліпих

Найцікавішим з усіх собак, які допомагають людині, мабуть є собака для сліпих. Для цього теж найпридатнішим є короткошерстий так званий німецький вівчарський собака. Ці собаки вміють провести свого господаря старанно через усі небезпеки міського руху, вони обводять його навколо кожної перешкоди і стримують його при переході вулиці, доки вона звільниться. Особливо важко собаці пізнавати сиґнали руху, бо він не може відрізняти деяких кольорів. Тому його навчають оцінювати швидкості й віддалі.

(Переклад з німецької мови)

Українська молодь в Арґентині включається в світову Спілку Української Молоді.

Члени проводу СУМ-х разом з сумівцями осередку при „Просвіті" в Буенос Айресі.

ЦК випустив друком першу брошуру М. Гальчук — „ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ НА ПІДСОВЄТСЬКІЙ УКРАЇНІ" 1. частина. Проза 1920-1930' років. Ціна одного примірника 0,25 дол. Замовлення надсилати на адресу ЦК СУМ-у.

З СУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ

ЛИСТ ВІД ДИРЕКЦІЇ ЕСПАНСЬКОГО РАДІЯ С.Е.У.

Мюнхен-Лондон (ІСС) — Центральний Комітет СУМ-у одержав від Дирекції Еспанського Радія „С.Е.У." листа в якому, між іншими, подається:"... відносно радіопередач які ми від деякого часу висилаємо в Середущу Европу до української молоді, туди, де люди є вільні і можуть молитися до Бога своїх батьків: Ініціятива до цього діла прийшла більше від місцевої української молоді в Мадриді, що звернулася в тій цілі до нас, як від нас самих. Наша радіовисильня сповнила лише тим свій обов'язок симпатії і подиву для героїчної боротьби українського народу і його молоді за волю своєї батьківщини і християнської віри. Тому не маєте причини дякувати нам, бо між нами існують братерські відносини, бо ми є братами в обороні тої самої правди і тих самих вартостей. Ми бажаємо лише, щоб наші передачі увінчалися успіхами і сподіваємось, що це станеться тим більше і тим певніше, коли ми на протязі біжучого року поправимо наші уладження.

Хай ці рядки спричиняться до того, щоби ще тісніше зав'язати вузли духової приязні між еспанською і українською молоддю"...

АНГЛІЙСЬКІ КОМУНІСТИ ПРОТИ СУМ-У

Лондон (ІСС) — Комуністична англійська газета „Дейлі Воркер" від дня 15-го лютого ц.р. помістила статтю, в якій накидається на політичну еміґрацію поневолених Москвою народів. В статті цій найбільше місця присвячено „українським коляборантам" та „фашистам". Особливе місце присвячене Спілці Української Молоді в Англії, яка „поклялася продовжувати боротися за скинення народньої влади в Україні аж до переможного кінця". Як видно Москві починає не давати спати завзята ідейна праця української молоді і вона (Москва) через свою аґентуру робить всякі намагання, щоб оплюгавити нашу молодь.

ПРЕДСТАВНИК СУМ-У НА З'ЇЗД ЕВРОПЕЙСЬКОЇ МОЛОДІ

Мюнхен (ІСС) — В днях від 3-10-го березня ц.р. відбувся у Вестфалії (Німеччина) З'їзд европейської молоді, що був організований світовою централею „ІМКА". В З'їзді взяла участь українська делеґація молоді і між ними референт міжнародніх зв'язків Центрального Комітету СУМ-у, д. Я. З. Пеленський. Я. З. Пеленський виголосив там інформаційну доповідь про життя і діяльність української еміґрації та про проблеми української молоді в-цілому. При цій нагоді представник СУМ-у перевів також успішні розмови з представниками молоді різних европейських національностей, як також з чільними представниками німецьких урядових кругів.

Треба відмітити, що на цьому міжнародньому з'їзді молоді не відчувалося ніяких ворожій українській справі тенденцій. Українська делегація була повністю рівноправна і цілий час брала активну участь у всіх нарадах.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В АРГЕНТИНІ

Буенос Айрес (ІСС). 9 лютого 1952 р. відбулися в Буенос Айрес Загальні Збори Спілки Укр їнської Молоді в Аргентині. Були це перші Збори СУМ-у в Аргентині від часу, коли Секція Української Молоді при Т-ві „Просвіта" вирішила влитися в світову Спілку Української Молоді, прибираючи формально нову назву, програму, емблему й статут, та підпорядковуючися всім внутрішним правильникам СУМ-у. Цей історичний акт був ухвалений ще 15-го грудня 51 р., під час святкування десятиліття діяльности Секції Української Молоді при Т-ві „Просвіта" в Аргентині.

На чолі Спілки Української Молоді в Аргентині стоять тепер такі особи, що обрані Загальними Зборами: Горлятович Вол. — голова, Петрук Б. — заступник голови, Голіян Б. — секретар, Буній О., Роздільський Л., Медвідь М., Бурчак М., Каплун В., Жибак І., Дяків В. і Верняцький М. — члени Проводу; Кучарак, Качор і Гринів — члени Товариського Суду СУМ-у.

КРАЙОВИЙ З'ЇЗД СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ПАРАҐВАЇ

Кармен дель Парана (ІСС) — 15-го лютого ц.р. відбувся тут черговий Крайовий З'їзд Спілки Української Молоді при „Просвіті" в Параґваю. З'їзд пройшов в діловій атмосфері й активній праці всіх делеґатів та гостей.

Ось як описує наш кореспондент цей З'їзд: „В той же день, коли відбувався Крайовий З'їзд СУМ-у, відбулися також річні Загальні Збори членів „Просвіти" — нашої патронатної організації. Це дало нагоду порівняти стан праці та інтенції обох організацій: батьків, що провадять „Просвітою" 15-ть років і нашу молодь, яку покликується продовжувати започатковану ними працю та затіснити ще більше зв'язок з Воюючою Україною. На жаль в „Просвіті" можна було завважити кризу: керівництво „Просвіти" не орєнтується точно в числовому стані свойого членства, усіх делегатів прибуло тільки від половини філій, були взаємні нарікання і З'їзд не зміг обрати нової Управи, бо всі учасники відмовлялись від якихнебудь функцій в новій Управі „Просвіти". Так в повному невдоволенні й депресії розїхалися учасники Зборів до домів.

З'їзд СУМ-у проходив весь час у творчій та піднесеній атмосфері. Діловість та річевість у підході до розв'язки справ зі сторони учасників З'їзду СУМ-у приємно вразили наших батьків. У відміну до дуже трудної виборчої ситуації на Загальних Зборах „Просвіти", з великим успіхом пройшли вибори нових керівних органів СУМ-у. З'їзд закінчився спонтанним співом українського національного Гімну. Дехто із зворушення плакав. Плакав навіть наш почесний Голова „Просвіти"..."

В склад Крайового Комітету СУМ-у в Параґваю обрано: Голова — Вол. Шумило, містоголова — Т. Кличук, керівник орг. відділу — Ів. Литвинович, керівник осв. - виховного відділу — А. Кущинський і інші.

КОМУНІКАТ

В днях 1 і 2 березня 1952 року, відбувся в Брадфорді IV-ій Крайовий З'їзд Спілки Української Молоді у Великій Британії.

До складу нововибраного Крайового Комітету ввійшли: Я. Деременда, І. Крушельницький, В. Попадинець, І. Федчиняк, Л. Коваль, Г. Гусак, інж. В. Олеськів — як члени і Гайдукевич, Лучка, Нагайло, Музичка — як заступники.

В склад Контрольної Комісії Крайового Комітету вибрано: В. Микула — голова, Кульчицький, Ткачук — члени, Парфанюк, Некига — члени заступники.

Склад Крайового Товариського Суду:

Я. Пук — голова, Кисілевський, Синорович — члени, В. Навроцький — член заступник.

СУМІВСЬКИЙ МАРШ НА ЧУЖИНІ

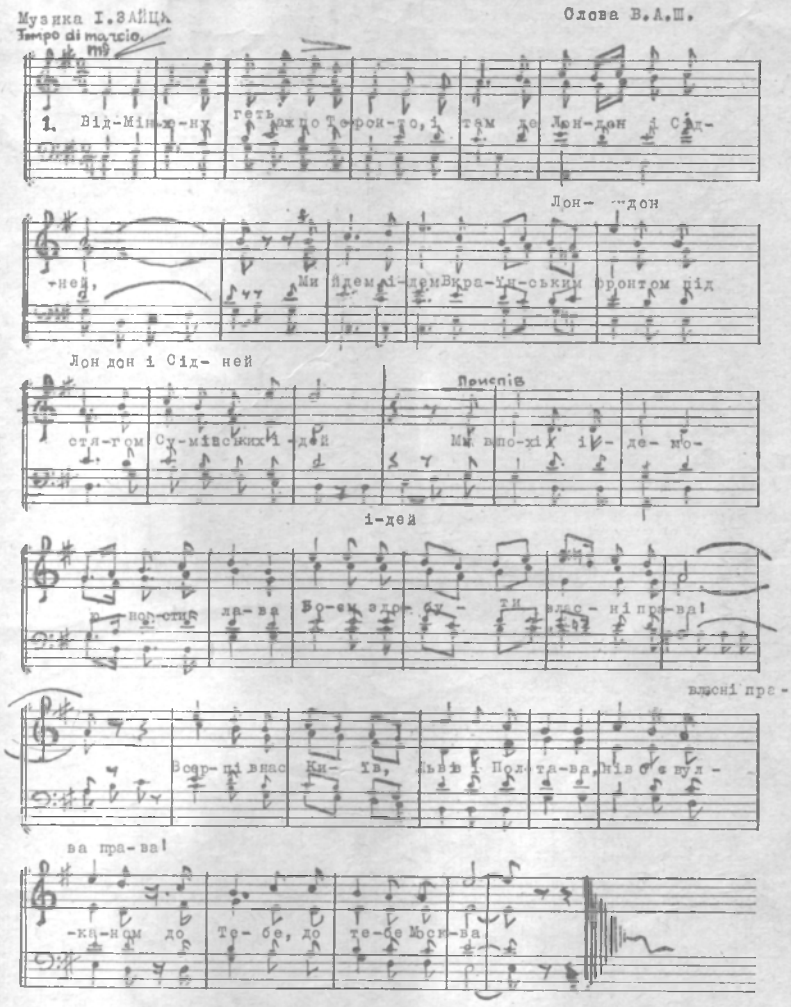

Від Мінхену геть аж по Торонто,
І там, де Лондон і Сідней,
Ми йдем, ідем Вкраїнським фронтом
Під стягом Сумівських ідей!

Приспів:
Ми в похід ідемо — юнасти лава
Боєм здобути власні права!
В серці в нас Київ, Львів і Полтава,
Гнів б'є вулканом до тебе, Москва!

В копальнях, фабриках чужинних,
В годину кожну — кожний час,
Ми чуєм голос-голос України, — — —
Вона до зброї кличе нас!

Приспів:
Ми в похід ідемо — і т. д.

Нас до чину кличе Україна,
Її кривавий кличе шлях,
Велична славою давнина
І тіні впавших у боях!

Приспів:
Ми в похід ідемо — і т. д.

Ми прийдем з чужин до Земель Рідних —
Щоб стать в ряди борців-синів,
І між знамен — знамен УПА побідних
Щоб СУМ'у стяг жовтосинів!

Приспів:
Ми а похід ідемо — і т. д.

Лийся ж пісне, пісне перемоги,
Лети до сонця в височінь!
Впади до стіп — до стіп Святого Бога
Благословить хай нас на чин!

Приспів:
Ми в похід ідемо — і т. д.

Від Мінхену геть аж по Торонто,
І там де Лондон і Сідней,
Ми йдем, ідем Вкраїнським фронтом
Під стягом Сумівських ідей.

Приспів:
Ми в похід ідемо — юнасти лава —
Боєм здобути власні права!
В серці в нас Київ, Львів і Полтава,
Гнів б'є вулканом до тебе, Москва!

Printed by M. Caplin & Co. Press Ltd. 1-2 West Street, Croydon. THO 2727